

BIBLIAISMERTETÉS

KÖZÉPISKOLÁK I. ÉS II. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

IRTA:

DR. KECSKEMÉTHY ISTVÁN

REF. THEOL. PROFESSOR.

MÁSODIK TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.

CLUJ—KOLOZSVÁR

1925.

I.

Az ó-szövetség ismertetése.

A középiskolák I. osztálya számára.

ELÖLJÁRÓ BESZÉD.

E könyvecske második kiadása szükségessé válván, kívánt alkalmam adódott ennek teljes átdolgozására. Erre indítottak első sorban az ellene több oldalról emelt következő kifogások: 1. hogy sok benne az exegesis; 2. sok az isagogica; 3. nagyon terjedelmes; 4. irálya nagyon magas az I-II. osztálybeli középiskolások számára. Ezeket elfogadva, lehetőleg segitettem rajtok.

1. Az exegesist szinte egészen elpárologtattam.

2. Az isagogicát csak a szükséges és elkerülhetetlen keretnek hagytam meg az egyes könyvek tartalmának rövid és lehetőleg kifejező összefoglalása és áttekintése végett.

3. Az egész anyagot nagyon összevontam. Elmentem addig a határig, ahol — az én véleményem szerint — már a mechanikus előadás veszedelme fenyegetett volna.

4. Az irányt tehetségem szerint leegyszerűsítettem, ezt is addig a határig, ahol már a szárazság veszedelme fenyegetett volna.

Az egyes könyvek tartalmának részletes széttagolását megtartottam ott, ahol a szükség megkívánta. De ezt épen a tanítás megkönnyebbitésére tettem. A bibliai elbeszélések u. i. a gyermekek előtt tulnyomó nagy részökben már jól ismertek, itt tehát

csak arról van szó, hogy a már ismert anyagot az illető bibliai könyv szerkezetébe beállítva szemléljék és így nyerjenek közvetlen, eleven benyomást az egyes szentírókról. A §-okat, A) B) stb. fő és alpontokat természetesen első tekintetre ellenséges indulattal nézi mindenki; de ha meglátja, hogy azok a belső szerkezet szemléltetésére valók, akkor csak kibékül velök.

Az isagogica, a szétagolás és a tartalom itt úgy van kombinálva, hogy a tanítónak lehetővé és könnyűvé tegye a választást arra nézve, hogy a helyzetparancsolta szükség szerint mit és mennyit tanítson. Az isagogicához, az egyes könyvek formai leírásához bő szemléltetést nyújt a tartalom elmondása, amelyből annyi vehető fel, amennyit az idő és a tanulók képességei megengednek; viszont a tartalomhoz eszméltető, áttekintésre ösztönző, összefoglaló keretet nyújt az isagogica. Mert jól mondja Kant, hogy az isagogica tartalom-elmondás nélkül üres; a tartalom-elmondás pedig isagogica nélkül vak.

A könyv beosztásán a következő változtatásokat tettem:

Palesztina földleírását és Izráel és Juda történetét, mindkettőt nagyon megrövidítve, áttettem a függelékbe. Izráel történetére különben is inkább csak a II. osztálybelieknek van szüksége a Jézus életének kortörténeti háttére képen. Az I. osztálybeliek megkapják ezt a történetet a Jós.—Neh. könyveiben.

A prófétákat és Pál leveleit előállításuk sorrend-

jében adom, aminek előnyeit nem kell magyarázni. Hasonlóképen Márk evangéliumát is elibe tettem Máténéak.

A könyv címét meghagytam, bár jelen formájában inkább lehetne a kijelentés vagy az ígéretek történetének nevezni. Hogy azt a célt, mely az átdolgozásnál előttem lebegett, elérhesse, arra kérem kedves kollegáim jóakarató gyakorlati támogatását.

Kolozsvár, 1925 június havában.

A Szerző.

Bevezetés.

1. §. A kijelentés és a biblia.

Isten annyira szeret bennünket, hogy valamennyiünket idvezíteni akar. Ezt az akaratát világosan kijelentette az ő szentemberei által. Ez a **kijelentés** abban a szent könyvben van hitelesen megírva, melyet **Bibliának** nevezünk.

Először azt az ígérte ki Isten, hogy az idők teljességében elküldi e világra a **Mesiást** (= „Felkent“ = „Krisztus“, magyarul Üdvkirály), hogy véghez vigye a mi idvességünket. A Bibliának azt a részét, amelyben ez van megírva, **ó-szövetségnek**, vagy latinos szóval **ó-testamentumnak** nevezzük. Mikor pedig ezt az ígérte beváltotta Isten, akkor azt jelentette ki, hogy Jézus az egész világ üdvösségét véghez vitte, az tehát készen van, és mindenki megnyerheti **ingyen, egyedül a hit által**. Azt a részét pedig a Bibliának, melyben ez van megírva, **új-szövetségnek** vagy **új-testamentumnak** nevezzük. Az ó-szövetséget a **szentírók és próféták**, az újat az **evangelisták és apostolok** írták.

A Bibliát eredetileg zsidóul (az ó szövetséget) és görögül (az új-szövetséget) írták; de ma a világnak minden olyan nyelvére le van fordítva, amelyen írni lehet. Magyarra többen is lefordították. A protestánsok a Károli Gáspár fordítását fogadták el egyházi használatra, mely már több javításon ment át.

2. §. A ó-szövetség beosztása.

Az ó-szövetségben különböző szerzők által különböző korokban írt könyvek vannak, melyek három csoportra oszthatók, és a következő sorrendben találhatók fel a Bibliában:

I. *Történeti könyvek*: Mózes öt könyve; Jósué, Bírák és Rúth könyve, Sámuel-, Királyok- és a Krónika két-két könyve; Esdrás, Nehémiás és Eszter könyve.

II. *Tanító könyvek*: Jób, Zsoltárok, Példabeszédek, Prédikátor könyve és az Énekek-éneke.

III. *Prófétai könyvek*: Ézsaiás, Jerémiás, Jerémiás siralmai, Ezékiel, Dániel, Hózséás, Jóel, Ámós, Abdiás, Jónás, Mikeás, Náhum, Habakuk, Sofoniás, Aggeus, Zakariás, Malakiás könyvei.

I. A történeti könyvek.

3. §. Mózes első könyve.

Tartalom: a teremtés (1—2₃); az első család (2₄—25); a bűneset (3₁—6₈); az özönvíz (6₉—9₂₉); Babel tornya (10₁—11₉); Ábrahám (11₁₇—27₄₆); Jákob és fiai (28—50). Ezeket a próféták sokáig élszóval tanították a népnek, később pedig (Kr. e. a 9-ik században) írásba is foglalták.

a) A teremtés.

(I. Móz. 1—2₃.)

A Biblia azt tanítja, hogy Isten a világot az ő mindenható igéje által teremtette, hat napon át egymás után kimondott hat „légyen“ szavával. A hetedik napot pedig szentté tette. Ez ma a megszentelt nyugalom napja, a vasárnap.

b) Az első család.

(I. Móz. 24—25.)

Az Isten az első embert, Ádámot, a föld porából formálta ki, és saját lelkéből lehelt bele lelket, azaz szentnek és halhatatlannak teremtette. Aztán Édenben egy gyönyörű kertet plántált, a Paradicsom kertjét, és oda helyezte el kimondhatatlan boldogságban. Megengedte neki, hogy a kert minden fájáról szabadon egyék, csak egy fát tiltott el tőle: a jó és rossz tudásának fáját; azzal, hogy ha arról eszik, elveszti szentségét és halhatatlanságát. És mivel „nem jó az embernek egyedül lenni“, mellé adta feleségül az első asszonyt Évát, akit Ádámnak az oldalbordájából teremtett; és ezzel megalkotta az emberi családot.

c) A bűneset.

(I. Móz. 31—24.)

Ádám és Éva paradicsomi boldogsága nem sokáig tartott. A ravasz kígyó ördögi csábítására ettek a tiltott fa gyümölcséből és ezzel megismerték a rosszat: bűnösökké és halandókká lettek. Utódaik is mind ilyeneknek születtek és születnek máig is. Ezért nevezzük az ő bűnüket **eredendő bűnnek**.

Isten ekkor a bűnt kárhozat és átok alá vetette; de ugyanakkor kimondta az **üdvözítő ígéretet** is, hogy el fogja küldeni a Mesiást, aki a bűn hatalmát megtöri, és az embert eredeti szentségébe és halhatatlanságába visszahelyezi.

d) A bűn eláradása.

(I. Móz. 4₁—6₇.)

A bűn az emberi családba bejutván, annak egész életét feldúlta. Ádám első szülött fia, Kain, megölte öccsét, Ábelt, csupa irigységből. Isten azonban megszánta a mélyen súlytott szülőket, és Ábel helyett adta nekik Séthet (dugvány palánta).

Kaintól és Séthtől származott le az emberiség két ágon. Kain utódai az emberi dolgokban jeleskedtek (I. Móz. 4₁₇—₂₄), de Istentől eltávolodtak; Séth fiai (az özönvíz előtti pátriárkák I. Móz. 5₁—₃₂) pedig inkább istengyermekei igyekeztek lenni; de mivel össze házasodtak a Kain leányaival (I. Móz. 6₁—₇), teljesen elvilágiasodtak. Így aztán a bűn annyira eláradott, hogy Isten elhatározta, hogy özönvizet bocsát a földre.

e) Az özönvíz.

(I. Móz. 6₈—9₂₉.)

Az általános romlottságban csak egy embert talált Isten hűnek, Noét, akinek megkegyelmezhetett. Noé Isten parancsára egy nagy bárkát épített, és beszállt abba családjával együtt, és minden élő lényből bevitt egy-egy párt. Akkor megjött az özönvíz. Elborította a legmagasabb hegyeket is, és megölte mindent; csak azok maradtak életben, akik a Noé bárkájában voltak.

Mikor az ár apadni kezdett, a bárka megfeneklett az Ararát hegyén. Nóénak egyszer az általa kibocsátott galamb egy fris leveles olajágat hozott. Ebből megtudta, hogy a föld megszáradt; de csak

akkor jött ki a bárkából, mikor Isten ezt megparancsolta neki. Ekkor első dolga volt oltárt építeni és hálaadó áldozatot mutatni be az Úrnak. Az Úr pedig frigyet kötött vele, és megígérte, hogy többé özönvíz által nem pusztítja el a földet. Ennek a frigynek jeléül adta a szivárványt.

f) A Babel tornya.

(I. Móz, 10₁—11₉).

Nóénak volt három fia: Sém, Khám és Jáfet. E háromtól származtak le a föld minden népei. Nőé utódai egy égbenyuló tornyot akartak építeni, hogy akörül örökké együtt maradjanak a Sineár termékeny síkságán. Isten azonban nem engedte ezt véghez vinni. Összezavarta nyelvöket, úgy hogy nem értették meg egymást, és nem tudtak tovább együtt dolgozni, hanem dolguk végezetlen szerté széledtek az egész földön. Így jöttek létre a különböző nemzetek.

g) Ábrahám és Izsák.

(I. Móz. 11₁₀—23₃₀).

Nóénak a föld minden részébe elszéledt maradvékai közül a Séth nemzetségéből Ábrahámot választotta ki Isten arra, hogy reá bizza az üdvigéretet. Ez ígélet örököséül ajándékozott Isten Ábrahámnak késő vénségében egy fiút, Izsákot, akit az mindennél jobban szeretett a világon. Épen ezért ő vele tette Isten próbára Ábrahám hitét. Azt mondta neki, hogy áldozza meg őt égőáldozatul (22₁—19). És Ábrahám kész volt Izsákot feláldozni. De Isten ebben a

felséges pillanatban kijelentette, hogy neki nem emberáldozat kell, hanem szíváldozat. És újból megismételte az ígéretet Ábrahámnak, és most már az ő halálából visszaadott magvának is. (I. Móz. 22¹⁶—18).

h) Ézsau és Jákob.

(I. Móz. 24—36.)

Izsáknak két fia született: Ézsau és Jákob. Az ígéretnek örökösének az elsőszülöttnak, Ézsauak kellett volna lenni. De ő világi ember volt: egy tál lencsére sem becsülte a lelki örökséget. Jákob ellenben bár szintén bűnös, de lelki ember volt. Minden bűne mellett is meg volt benne az a jó, hogy a lelkieket többre becsülte a testieknél. Ezért őt választotta az Úr Ézsau helyett.

(Olv. I. Móz. 27¹—40: Jákob megcsalja atyját és bátyját; I. Móz. 27⁴¹—45: Jákobnak menekülnie kell Ézsau haragja elől; I. Móz. 28¹⁰—22: az égigérő lajtorja; I. Móz. 32²⁴—32: Jákob imatusája a Jabbok révénél, stb.)

i) Jákob fiai. József.

(I. Móz. 29³¹—30²⁴; 37—50).

Jákobnak tizenkét fia és egy leánya volt: legjobban szerette köztük Józsefet. Azért ezt bátyjai irigységből eladták rabszolgának. A rabszolgakereskedők Egyiptomba vitték, ahol Potifár házába került. Sok viszontagság és megpróbáltatás után az egyiptomi Faraó (király) országa legnagyobb méltóságára emelte, amiért a hét bő esztendőről és hét szük esztendőről

szóló álmát megmagyarázta neki. És ő az egyiptomi hét szűk esztendő alatt nemcsak Egyptomot mentette meg az éhhaláltól azáltal, hogy a hét bő esztendő alatt a termést összegyűjtötte; hanem Jákóbót és egész családját is. Az inséges évek alatt Jákób fiai is Egyptomba mentek gabonát venni. József ekkor bosszút állhatott volna rajtuk, de ő könyek között megbocsátott nekik, sőt még ő vigasztalta őket: „ne bánkódjatok, hogy engem ide eladtatok, mert a ti megmaradástokért küldött el engem Isten ti előttek” (45₅) és: „Ti gondoltatok ellenem gonoszt; Isten gondolta azt jónak” (50₂₀). És az egész családot áttelepítette Egyptomba.

4. §. Mózes második könyve.

Tartalom: Mózes eredete és neveltetése. (II. Móz. 1—2); elhivatása (II. Móz. 3—4); szabadítói működése, a tiz csapás (II. Móz. 5—11); a páska bárány (II. Móz. 12₁—13₁₀); a Veres tengeren való átvonulás (II. Móz. 13₁₇—15₂₁); a pusztai vándorlás (II. Móz. 15₂₂—18₂₇) és a Sinai törvényadás (II. Móz. 19—40). Ezeknek az elbeszéléseknek egy részét papi, más részét prófétai társaságok őrizték meg szájhagyományokban, és különböző időkben foglalták írásba. Némely részüket csak Kr. e. 444 előtt.

József halála után új Faraó támadt Egyptomban, aki ki akarta irtani Jákób fiai (olv. II. Móz. 1 és 2). Ekkor az Úr Mózeset rendelte népe szabadítójául, akinek egy égő csipkebőgőben kijelentette magát (II. Móz. 3₁ s. köv.)

A Faraó azonban nem bocsátotta el Jákób fiai. Mózes erre tiz csapást hozott Egyptomra. Az utolsó

csapás az volt, hogy éjjel az öldöklő angyal végig ment Egyiptomon, és minden házban megölte az elsőszülötteket. Jákob fiainak ekkor rendelte az Úr a husvétii (páska)-bárányt, hogy annak vérével az ajtó szemöldök fáját bekenjék, hogy az öldöklő angyal a páskavérre tekintve elkerülje házaikat, és életben hagyja elsőszülöttjeiket. Így lett a páskabárány a szabadulás áldozatja. (II. Móz. 12₁—13₁₆).

Az utolsó csapásra meglágyult a Faraó és elbocsátotta Izrael népét. Aztán megbánta és a kivonuló népet üldözőbe vette. De Mózes száraz lábbal vezette át előtte népét a Veres tengeren (II. Móz. 13₁₇—15₂₁).

Innét hosszú es viszontagságos vándorlás után a Sinai pusztába jutottak. (II. Móz. 15₂₂—18₂₇.)

Itt adta ki az Úr Mózesnek két kőtáblára írva a **tízparancsolatot** (II. Móz. 20₂—17); elrendelvén, hogy azt tegye egy ládába (II. Móz. 25₁₀ sköv.) melyet **frigyládnak** nevezünk.

5. §. Mózes harmadik könyve.

Tartalom : áldozati törvények (III. Móz. 1—7) ; papszentelés (III. Móz. 8—10) ; tisztasági szabályok (III. Móz. 11—15) ; a nagy engesztelési nap (III. Móz. 16) ; a szentségtörvény és az ünnepek (III. Móz. 17—27). Ezt a törvénykönyvet Kr. e. 444-ben hirdették ki ünnepélyesen.

Mózes harmadik könyve a papságnak szertartási és szolgálati szabályzata. A papi tudnivalók vannak benne összefoglalva, főképen az áldozati, tisztasági és ünneptartási szabályok.

Évenként három ünnepet rendel el, melyek a következők; 1. a husvét (páska) a tavaszi holdtöltekor, az Egyiptomból való kiszabadulás emlékére; 2. ettől hét hétre, azaz ötven napra a pünköst (pentekoszte görög szó, = 50), az első kéve áldozata; és 3. a sátoros ünnep (szüreti hálaünnep). (Továbbá lásd III. Móz. 25_{1—7}-ben: a szombatévet; és III. Móz. 25_{8—16}: a jubileumi évet).

Ebben a könyvben (19₁₈) van a nagy parancs is: „Szeresd felebarátodat mint magadat“.

6. §. Mózes negyedik könyve.

Tartalom: Izráel fiainak táborozási rendje (IV. Móz. 1_{1—10}₁₀); negyven évi pusztai bolyongása (IV. Móz. 10_{11—21}₃₅); és az ígért földének elfoglalására tett első lépései, a Jordántól keletre eső rész elfoglalása (IV. Móz. 22—36). Nagyon különböző korokból eredő történetek és törvények vannak itt összefoglalva, melyeknek egy részét csak a Kr. e. 444 körül tették írásba.

A Mózes negyedik könyvének főgondolata az, hogy az egész nép az Úr sérthetetlen szentségének katonája legyen. Ezért a táborozás és menetelés rendjét így állapítja meg: A tábor középpontjában legyen a frigyláda. Ezt a papok tábora vegye körül. Legkívül pedig a harcos nép legyen. Ily rendben sorakozva megindult a tábor az ígért földre felé. De mivel a nép kishitű és engedetlen volt, az Úr nem engedte, hogy az akkori nemzedék bemenjen oda. Még Mózesnek is csak azt engedte meg, hogy az Abarim hegyéről meglássa az országot, de be nem mehetett abba (IV. Móz. 27_{12. 13}). Így ekkor csak a Jordántól keletre eső részt foglalhatták el (IV. Móz. 32).

7. §. Mózes ötödik könyve.

Tartalom : emlékezés Isten jótéteményeire (V. Móz. 11—4₃₈); buzdítás a törvény megtartására (V. Móz. 4₄₄—11₃₂); vallási és polgári törvények (V. Móz. 12—26); záró intések (V. Móz. 27—30); Mózes búcsúja, áldása és halála (31—34). Ez a könyv Kr. e. 622—444.ig volt Juida országának állami törvénykönyve.

Mózes ötödik könyve egyike az ó-szövetség legszebb könyveinek. Alapgondolata az, hogy mivel az Úr szereti az ő népét (4₃₇), a népnek is szeretni kell Őt és szeretetből kell teljesíteni az ő törvényeit. „Halljad Izráel, az Úr, a mi Istenünk, egy Úr! Szeresd tehát az Urat, a te Istenedet, teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes erődből“ (V. Móz. 6₄—5). Jézus az első és legnagyobb parancsolatnak mondja ezt, melyben minden más parancsolat benne foglalatik. Ebből a parancsolatból a Mózes ötödik könyve főleg azt a következtetést vonja le, hogy az egy Istent csak egyetlen egy templomban, a jeruzsálemiben szabad imádni; minden más helyen tartott istentisztelet pogányság és bűn.

8. §. Jósué könyve.

Tartalom : az ígélet földének a Jordántól nyugatra eső részeit is elfoglalja Jósué (1—12); és felosztja a földet a Jákob tizenkét fiának törzsei között (13—24).

Mózes halála után Jósué lett a vezér, ő fejezte be a honfoglalást, és ő osztotta fel az országot a tizenkét törzs között.

Élete végét közeledni érezvén, országgyűlést hívott össze, hogy elbúcsúzzék nemzetétől. Ezzel fejezte be búcsuszékeit: „én és az én házam az Urnak szolgálunk“. Erre a jelenlevők meghatottan erősítették, hogy ők is az Urnak akarnak szolgálni.

9. §. A Birák könyve.

Jósué halála után Izráel népét hosszú ideig törzsfők kormányozták, akiket bírácoknak neveztek. Minden törzs magára egy külön kis állam volt a saját bírácjának vezetése alatt. Ez volt Izráel történetének legzavarosabb kora, amikor az egyes törzsek a szomszédos idegen népekkel folytonos háborúban éltek, sőt néha egymással is harcba keveredtek. De ebben a zavaros korban tűnik ki legvilágosabban, hogy ha a nép hűtlenné lesz Istenéhez, akkor nyomorúságokba dönti magát; ha pedig megtér, akkor jólétre és virágzásra emelkedik. A bírác könyve ennek feltüntetésére azokról a bírácokról mond el szép történeteket, akiket az Ur nagy nyomorúságok idején népének megszabadítására küldött.

Olv. Bir. 4—5: Deborah; Bir, 6—8: Gedeon; Bir. 11—12: Jefte; Bir. 13—16: Sámson.

10. §. Rúth könyve.

A bírác idejében egy betlehemmi ember feleségével, Naomival és két fiával együtt egy éhínség alkalmával kivándorolt egy ellenséges idegen nép közé. Ott fiai megházasodtak. Aztán meghalt ő is,

a két fia is. Maradt a hátom özvegy asszony. Akkor Naomi azt mondta a két menyének, hogy ő haza megy Betlehembe, ők pedig maradjanak otthon népük között és menjenek újból férjhez. Ebbe az egyik menyé bele is egyezett; de a másik, Rúth, nem. Így szólt: **„ahova te mégy, oda megyek : néped az én népem; Istened az én Istenem“** Így Naomi magával vitte Rúthot Betlehembe. Az pedig ott férjhez ment egy Boáz nevű emberhez. Ennek a családjából született Dávid király és Jézus anyja Mária.

11. §. Sámuel első könyve.

Tartalom Sámuel (I. Sám. 1—7); Saul királysága (I. Sám. 8—15); Saul elvettetése (I. Sám. 16—31).

Sámuel (I. Sám. 1—7). Sámuel még születése előtt az Urnak szentelte anyja örök fogadalommal, hogy legyen nazir, azaz olyan szentember, aki tisztán tartja magát e világtól és semmi szeszes italt nem iszik. Ott is nőtt fel a szenthelyen Éli főpap lábainál, aki akkor Izráel bírása volt. Ő alatta, mivel vénségére tehetetlen emberré lett, az ország állapota nagyon rosza fordult. A filiszteusok voltak akkor az ország legnagyobb ellenségei, akik végpusztulással fenyegették Izráelt. Éli halála után aztán Sámuel vette át a biróságot. Először is megtérésre vezérelte a népet, azután pedig nagy diadalt aratott a filiszteusok felett. Ennek emlékére állított fel egy követ, melyet „Segítség kövének“ (Ében háÉzer) nevezett, mondván: **„Mind eddig megsegített minket az Úr.“**

Saul: (I. Sám. 8—15.) Sámuel győzelme után

is azonban még mindig oly nagy volt a fenyegető veszedelem, hogy a törzsek jobbnak látták hogy egy nemzetté tömörüljenek, és királyt kértek Sámueltól. Sámuel ekkor Sault kente fel királlyá (Kr. e. 1020 körül.) Ezzel megalakult Izráel nemzete.

Saul elvettetése: (I. Sám. 16—31.) Saul azonban vallási dolgokban nem bizonyult elég engedelmesnek és ezért az Úr elvetette őt és Dávidot választotta. Egy vesztett csata után, hogy élve ne kerüljön a filiszteusok kezébe, saját kardjába dőlt.

12. §. Sámuel második könyve.

Tartalom: Dávid megalapítja Juda királyságát (II. Sám. 1—4); elfoglalja Izráel királyságát (II. Sám. 5—10); Dávid hanyatlása, családi bajai (II. Sám. 11—20); uralkodásának befejezése (II. Sám. 21—24).

Saul halála után Izráel trónját fia Isboset örökölte. Dávidot pedig a két déli törzs kikiállította Júda országának királyává.

Isboset azonban két év mulva összeesküvés áldozata lett és ekkor Izráel országának is Dávid lett a királyává, aki így egyesítette a két országot és Jeruzsálemet tette fővárosává. Országát nagy hatalomra és dicsőségre emelte. Ellenségei rettegtek tőle, népe pedig nagyon szerette nagylelkűségéért és igazságosságáért, vitézségéért és őszinte, buzgó vallásosságáért. De nagy erényei mellett nagy bűnei is voltak Dávidnak; amikért keservesen kellett bűnhődnie. Uralkodásának végén nagy csapás érte or-

szágát. Az Úr nagy pestist bocsátott rá büntetésül. De Dávid alázatos bűnbánattal kiengesztelte az Urat és így a csapás megszűnt.

Ez alkalommal mutatta ki az Úr azt a helyet, (az Arauna szérűjét), ahol aztán Salamon a templomot felépítette.

13. §. A királyok első könyve.

Tartalom: Dávid halála, Salamon uralkodása (1—11); az ország kettészakadása (12—22).

a) Salamon uralkodása.

(I. Kir. 1—11.)

Dávid mikor halálát közeledni érezte, intézkedett, hogy fia, Salamon emeltessék a királyi székbe. Aztán neki bölcs és istenfélő tanácsokat adván, meghalt (Kr. e. 972-ben). Salamon Dávid országát nem nagyobbította, de erősítette és gazdagította. Bölcseségéről és gazdagságáról volt híres. Igazi békekirály volt, népe boldogulását a műveltség és közigazdaság emelésével szolgálta. Szerette a művészetet és fényűzést, pompát. Nagyszerű kastélyokat és palotákat építtetett. De a legnevezetesebb alkotása volt a jeruzsálemi templom.

Negyven évi bölcs uralkodás után Kr. e. 933-ban halt meg. Olvasandó: I. Kir. 3₄—15; Salamon álma; I. Kir. 3₁₆—28; Salamon bölcs ítélete; és I. Kir. 8: templomszentelési imája.

b) Az ország kettészakadása.

(I. Kir. 12—22).

Salamon halála után fia Roboám következett a trónra; Izrael országa azonban felhasználva az alkal-

mat, visszaállította régi függetlenségét, és külön királyt választott magának Jeroboám személyében. Ettől kezdve a két testvér ország sokat hadakozott egymással, de végre is Izráel kerekedett felül, és hűbéresévé tette Júdát.

A próféták a két ország különválását is, Jeroboám trónra léptét is eleinte rokonszenyvel fogadták; de csakhamar ellene fordultak. Mert Jeroboám nem csak a Dávid házatól szakította el Izráelt, hanem az Urnak Jeruzsálemben levő templomától is: és Dánban és Béthelben felállította az aranyborjúkat, a népnek ősi bálványait. A próféták pedig az aranyborjú-imádást tartották a legnagyobb bűnnek, és úgy nevezték, hogy „Jeroboámnak, a Nebát fiának bűne“. Mivel pedig ehez a bűnhöz Izráel királyai ragaszkodtak, a próféták folytonos harcban állottak velök, és egyik királyi házat a másik után buktatták meg. Különösen elmerült ebbe a bűnbe Akháb király és felesége Jézabel, akik ellen Illyés próféta küzdött hősi bátorsággal. Olv. I. Kir. 18 Illyés legyőzi a Baálisten prófétáit; I. Kir. 21 a Nábót szőleje.

14. §. A Királyok második könyve.

Tartalom: prófétatörténetek (II. Kir. 1—13); a két állam vége (II. Kir. 14—25).

a) A próféták.

(II. Kir. 1—13).

A próféták rendszeren valamely istentiszteleti hely körül internátusokban laktak és prófétatársaságokat alkottak. De azok az Isten lelke által ihletett próféták, akik-

től ránk próféciás könyvek maradtak, nem tartoztak ilyen társaságokhoz.

A II. Kir. 1—13-ban több prófédatársaságról és prófétáról van szó; de a két főszemély itt Illyés és Elizeus. Ők voltak azok, akik a pogányságra hajló izráeli királyokkal való emberfeletti küzdelmükkel kivívták, hogy végre a „kétfelé sántáló“ nép a pogány Baálok mellől határozottan az Úr mellé állt.

Mivel Akháb volt a próféták legkegyetlenebb ellensége, nekik egy buzgó hívők, Jéhu, Kr. e. 843-ban Akháb fiát letaszítván a trónról, megölette Jézabelt és kiirtotta Akháb egész családját, valamint a Baál papjait is. Ugyanekkor Júda országában is az Urhoz hű papok vették kezökbe az uralmat (I. II. Kir. 11), a hét éves Jóást tévéen királlyá.

b) A két állam vége.

(II. Kir. 14—25).

Izráel országa Jéhu egyik utóda, II. Jeroboám (Kr. e. 785—745) alatt érte el virágzása tetőfokát; de utána az Urhoz való hűtlensége miatt gyors hanyatlásnak indult, és Kr. e. 722-ben asszir fogságba esett.

Júda országa nem okult Izráel példáján. (Itt Jóás után következtek: Amáziás, Azáriás (Kr. e. 779—740), Jótám (Kr. e. 740—736), és Akház (Kr. e. 736—728). Voltak ugyan jó királyai is, mint pl. Ezékiás (Kr. e. 727—699), aki Izráel 722-iki bukásán okulva, az istentiszteletet megtisztította; de voltak rosszak is, mint pl. Manassé és Ámon (Kr. e. 698—641),

akik az asszír vallást tették Júdában az állam vallásává, és az Úr prófétáit öldözték. Ámon fia Jósiás (Kr. e. 640—608) ugyan visszatérítette az országot az Úr imadására, és Kr. e. 622-ben életbe léptetvén azt a törvénykönyvet, mely most a Mózes ötödik könyvében van előttünk, az igaz istentiszteletet helyreállította; de mivel ez a megtérés is csak külsőleges volt, az ő unokája alatt már Juda országa is fogságba jutott. (Kr. e. 597-ben és 586-ban) Nabugodonozor hurcolta el a hetven éves babiloni fogságba.

A zsidó történészek számítása szerint Izrael országa 240 évig állott fenn; Júdaé pedig épen kétannyi ideig: 480 évig. Ezzel azt akarják kimutatni, hogy Juda országa épen kétszerite olyan hű volt az Urhoz, mint Izrael.

15. §. A Krónika két könyve.

Tartalom: nemzetségi táblázatok Ádámtól a babyloni fogságból való hazatérésig (I. Krón. 1—9); Dávid uralkodása (I. Krón. 10—29); Salamon uralkodása (II. Krón. 1—9); Júda országának története a fogságból való szabadulásig (II. Krón. 10—36).

A Krónika két könyve elmondja a választott nép történetét Ádámtól kezdve a babyloniai fogságból való kiszabadulásig; úgy azonban, hogy a fősúlyt mindig az istentisztelet és a templom történetére helyezi. Ez az ő tulajdonképeni tárgya. Ezért az ország ketté szakadása után Izrael országát meg sem említi, mivel az elszakadt a jeruzsálemi templomtól.

Célja kimutatni Júda istentiszteleti berendezkedéseinek isteni eredetét, ősiségét, szépségét és azt,

hogy az ősi valláshoz való ragaszkodás mily hasznos a jó erkölcsökre és a szép és boldog élet folytatására.

16. §. Ezsdrás könyve.

Tartalom: Szabadulás a fogságból (Ezsdr. 1—2); a jeruzsálemi templom újra felépítése (Ezsdr. 3—6); Ezsdrás hazatérése (Ezsdr. 7—10).

A Babyloni birodalmat (Kr. e. 538-ban) meghódította Czirus persa király, és ő a zsidó foglyokat haza bocsátotta. Az első csapat Zorobábelnek, a Dávid családja akkori fejének, és Jósua főpapnak vezetése alatt ment haza. Ezek többnyire azt hitték, hogy haza érkezésük után rövidesen megjelenik a Mesiás.

Ezért hamarosan hozzá fogtak a jeruzsálemi templom újra felépítéséhez. Mikor azonban később látták, hogy váradalmuk nem teljesül, nem akarták tovább folytatni az építést. Csak Aggeus és Zakariás próféták buzdítására fogtak újból hozzá, és be is fejezték Kr. e. 516-ban. Kr. e. 586-ban romboltatott le a Salamon temploma, 516-ban épült fel az új: a közben eső 70 évet számítják a babyloni fogság 70 évének.

Mivel a templom felépülésével befejezettnek tekintették a fogságot, sokan azt hitték, hogy ezzel most már meg is kezdődött a boldog mesiai ország. Ennek folytán sok idegen, kivált izráeli, szivárgott be a gyülekezetbe, és a velök való összeházasodás folytán a hitélet ellanyhult. Ezsdrás pap ezen segí-

tendő, életbe akarta léptetni (Kr. e. 458-ban) az általa Babylonból hozott „Mózes törvényét“, melynek zöme most a Mózes harmadik könyvében van (l. 5. §.); de a szomszéd népek felzúdulása folytán az előkészületeknél többre nem mehetett.

17. §. Nehémiás könyve.

Tartalom: a kőfalak felépítése (Neh. 1—6); a vallás megtisztítása (Neh. 7—13).

A jeruzsálemi hívők most már Nehémiáshoz, a persa király kedvenc pohárnokához folyamodtak, aki buzgó mesiaszívű volt. Ő a királytól teljhatalmat nyert a zsidóság ügyeinek intézésére, azzal tért haza. Ennek alapján (Kr. e. 444-ben) életbe léptette a „Mózes törvényét“, és kimondotta a vegyes házasságok felbontását, hogy a hívő gyülekezet a nitellekkel többé össze ne keveredjék.

Az Ezsdrás által hozott „Mózes törvényéhez“ (l. 5. §.) rövidesen hozzá csatolták a régibb szent könyveket is (l. 3 §: 4. §. és 6. §. 7. §.) és az egészet beosztották öt részre, és így jött létre a Mózes öt könyve. Ettől kezdve nevezzük az ő szövevényi vallást Mózes vallásának, vagy zsidó vallásnak. Mert most már az izráelleket teljesen kizárták maguk közül a zsidók, és megvetőleg samaritánusoknak csúfolták őket.

A Krónika két könyvét az Ezsdrás és Nehémiás könyveivel együtt egy szerző, valószínűleg egy templomi énekes írta, eredeti okmányok és Ezsdrás és Nehémiás naplói alapján.

18. §. Eszter könyve.

Könyvünk hősnője Eszter, egy szép és istenfélő árva zsidóleány, aki az isteni gondviselés folytán

megmentője lett egész nemzetének. Esztert unokatestvére, Mardokeus nevelte fel szép hajadonná. Egyszer Ahasvérus persa király megharagudott egyik feleségére, és elűzte. Ekkor került Eszter a királyi udvarhoz és lett Ahasvérus felesége. Ennek az Ahasvérusnak főminisztere, Hámán, nagyon gyűlölte a zsidókat, különösen Mardokeust. Ennek a számára már állítatott is fel egy akasztófát. És rávette a királyt, hogy tűzzön ki egy napot, amikor a zsidók valamennyien kiirtassanak. Mardokeus titkon értesítette Esztert Hámán gonosz tervéről és rávette őt, hogy szóljon a királynak a zsidók érdekében. És Eszter annyira megfordította a király szívét, hogy az Hámánt arra a fára akasztatta, amit az Mardokeusnak állított fel; és most már a zsidóknak adott engedélyt, hogy ellenségeiken véres bosszút álljanak. Így a zsidók nemcsak megmenekedtek a végpusztulástól, hanem oly hatalomra emelkedtek, hogy sok ember zsidóvá lett tőlük való félelmében. Ennek emlékére tartják a zsidók mind maig a Púrim ünnepét.

II. A tanító könyvek.

19. §. Jób könyve

Egyszer volt egy ember, a neve Jób. Ez az ember nagyon gazdag és nagyon boldog volt. De meg is érdemelte, mert nagyon istenfélő és kegyes, valósággal igaz ember volt. És egyszer mégis elkedztek a súlyosabbnál súlyosabb csapások reá

zúdulni, úgy, hogy végre mindene elveszett. Mind erre Jób alázattal leborult Isten előtt és így szólt: az „**Úr adta; az Úr vette el. Legyen áldott az Úr neve!**“ Aztán irtózatos betegség jött reá: a bélpoklosság, úgy, hogy felesége öngyilkosságra buzdította „átkozd meg az Istent és halj meg!“ De Jób ekkor is hű maradt. Feleségét rendre utasította: „**úgy szólsz, mint egy a bolondok közül! A jót is elvettük az Istentől és a rosszat ne vegyük el?**“

Volt Jóbnak három jó barátja, szintén gazdag keleti fejedelmek. Mikor ezek meghallották, mi történt Jóbbal, elmentek hozzá vigasztalni.

Ekkor komoly beszélgetes indult meg a jó barátok között arról, hogy ha Isten igazságos bíró, akkor hogy lehet, hogy az igaz emberek mégis sokszor szenvednek a földön, a gonoszoknak meg jól van dolga? Jób erre azt mondta, hogy az Isten nemcsak igaz bíró, hanem kegyelmes Isten is, aki a rosszat épen úgy ingyen kegyelemből adja, mint a jót, hogy mi ne az ő áldásait keressük, hanem őt magát. Őt birni, őt meglátni, mindennél többet ér a világon. A beszélgetés végén megjelenik Isten forgószélben és Jóbnak igazat ad; meggyógyítja őt és megáldja sokkal nagyobb gazdagsággal és boldogsággal, mint azelőtt.

20. §. A Zsoltárok könyve.

Zsoltárok könyvének azt a bibliai hárfaelegyűjteményt nevezzük, amely a zsidó gyülekezetnek

legkülönbözőbb korból eredő templomi énekeit foglalja magában. Vannak köztük Dávidtól és Dávid korából való művészi hárfaénekek és késői persa és görög korszakbeliek is. De hogy melyik ének melyik korban keletkezett, azt pontosan megállapítani ma már nem lehet, mert a zsoltárok születésüktől fogva mindig a hívők ajkain éltek és így mindig újak maradtak.

A zsoltárok tartalma nagyon sokféle. Úgy, hogy nincs a hívő ember életének olyan mozzanata, melyre itt alkalmas éneket ne találna. Alaphangjuk mindig az Isten után való vágy, a vele való együtt létel öröme és akaratának lángoló szeretete. Ennek köszönhető, hogy a keresztyének mindig nagyon szerették és ma is szeretik ezeket a szép énekeket. Szent Ágoston szerint a Zsoltár: gyermekek gyámola, ifjak ékessége, vének vigasztalása, az egész szentírás summája.

21. §. A példabeszédek könyve.

Tartalom: bölcsesség és bolondság (Péld. 1—9); Salamon bölcs mondásai (Péld. 10₁—22₁₆); egy ismeretlen bölcs (Péld. 22₁₇—24₂₂); toldalék (Péld. 24₂₃—34); Ezékiás gyűjteménye (Péld. 25—29); Agúr beszédei (Péld. 30); Lemuel beszédei (Péld. 31₁—9); a derék asszony dicsérete (Péld. 31₁₀—31). Ezek mind önálló gyűjtemények voltak eredetileg; melyeket az 1—6 írója szerkesztett így egybe.

A Példabeszédek könyve azokat a bölcs mondásokat foglalja magában, amelyeket a zsidó bölcsek Salamontól kezdve összegyűjtöttek és végül egészen Salamon neve alá foglaltak. E bölcse-

ség a vallásosságban és erkölcsösségben áll; (mint 9₁₀ ki is mondja): „A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme“. Ezért a keresztyénség mindig nagyra becsülte e könyvet; és ma is nagyon kedves olvasmány és ifjaknak különösen ajánlható, mert egészséges gyakorlati életbölcséséget meríthetnek belőle.

Szemelvények az egyes gyűjteményekből.

Mire szolgál a példabeszédek könyve?

12. Bölcsesség és fegyelem megismerésére ;
Értelmes beszédek megértésére.
3. Okos fegyelem elfogadására ;
Igazságra, jogra es méltányosságra.
4. Hogy együgyűeknek okoságot adjon ;
Ifjúknak tudást és megfontolást.

Hallgassa bölcs, és gyűjtsön tanítást :
És az értelmes taktikát szerezzon.

Bolondság-asszony a kapuban :

- 9₁₂. Bolondság asszony csél-csap ;
Együgyűség, semmi tudó.
14. És kiült háza kapujába ;
Város fokán székre.
15. Híva az úton elmenőket,
Kik egyenesen mennek ösvényükön.
16. Ki együgyű? térjen be ide !
És a tapasztalatlannak szól
17. „Lopott víz édes ;
Titkos kenyér gyönyörűsége.“

- 18 S az nem tudja, hogy holtak vannak ott ;
Pokol mélyén vannak, kik oda hivatalosok.

Salamon bölcsmondásaiból:

101. Bölcs fiú atyát örvendeztet ;
Bolond fiú anyja búja.
16. Igaz ember keresménye életre ;
Gonosz ember jövedelme bűnre.
1516. Jobb a kevés istenfélelemmel,
Mint nagy kincs és háborúság vele.
2216. Bolondság kötve van ifjú elméjéhez ;
Fegyelem pálcája távolítja el tőle.

Egy ismeretlen bölcs jó tanácsa:

2320. Ne tartozzál borral dőzsölők
És hússal dobzódók közé.
21. Mert a dőzsölő és dobzódó elszegényedik ;
És rongyokba öltöztet az alvás.

Ezékiás embereinek mondásai:

2511. Arany alma ezüst tányéron ;
Szó a maga helyén mondva.
2521. Ha éhes az ellenséged, adj neki enni kenyeret ;
Ha szomjas, adj neki inni vizet.
22. Mert eleven szemet gyűjtesz a fejére ;
És az Úr megfizet neked. (Róm. 1220.)
272. Dicsérjen téged más, és ne a te szád ;
Idegen, és ne a te ajkaid.
2819. Ki földjét megmunkálja, jól lakik kenyérrrel ;
Ki réhaság után futkos, jól lakik szegénységgel.

Agúr beszédei:

- 30^b. Isten minden szava tiszta ;
 Paizs a benne bizóknak.
6. Ne tégy az ő beszédeihez ;
 ' Nehogy rád bizonyítsa és hazugságban maradj.
7. Kettőt kérek Tőled, ne vond meg
 Én tőlem, mielőtt meghalok :
8. Hiúságot és hazug szót távoztass el tőlem ;
 Szegénységet és gazdagságot ne adj nékem :
 Táplálj engem hozzám illő kenyérrel.
9. Nehogy jól lakjam és megtagadjalak.
 És azt mondjam : Kicsoda az Úr?
 És nehogy elszegényedjem és lopjak ;
 És megbántsam Istenem nevét.
- 30²⁴. Négyen vannak a föld aprai ;
 És ők a bölcsen bölcsek.
25. A hangyák erőtelen nép :
 Mégis megszerzik kenyeröket nyáron,
26. A marmoták nem hatalmas nép :
 Mégis a sziklába helyezik házukat
27. Királyuk nincs a sáskáknak :
 Mégis szervezve vonúl ki mind.
28. A gyikot kézzel megfogod :
 Mégis királyi palotákban van.

22. §. A Prédikátor könyve.

A Prédikátor könyvét egy zsidó gyülekezeti prédikátor írta, aki tanítással is foglalkozott (12¹¹). A világi élet hiábavalóságát bölcs Salamon példáján mutatja fel. Ő eljutott a legnagyobb bölcseségre

és a legnagyobb gazdagságra és a végén mégis így nyilatkozik: „és tekinték minden dolgaimra, melyeket cselekedtek vala az én kezeim; és az én munkámra, mit fáradsággal végeztem vala: és imé az mind hiáavalóság és a léleknek gyötrelme és nincsen annak semmi haszna a nap alatt!“ (1¹⁷—2¹²). Elmélkedéseinek veleje az, hogy nem a világi jólét és szerencse, hanem csak az istenfélelem tehet boldoggá bennünket. Ezért a sok hiába való okoskodás nem ér semmit. „A dolognak summája mindezeket hallván, ez: az Istent féljed, és az ő parancsolatait megtartsad; mert ez az embernek fődolga“ (12¹⁵).

23. §. Az Énekek Éneke.

Az Énekek Éneke egy Salamonhoz füződő népies nászköltemény, mely egy szép pásztor leánynak és egy szép pászornak egymáshoz való hű szerelmével ábrázolja ki Krisztusnak és az anyaszentegyháznak egymáshoz való hűségét és szeretetét. Csak felnőtteknek való olvasmány.

A prófétai könyvek.*)

24. §. Ámós próféta.

Tartalom: a már kimondott ítéletet nem fordítja el az Úr (Ám. 1—2); miért nem fordíthatja el (Ám. 3—6); vészjósító látomások (Ám. 7—9).

*) Az egyes könyveket keletkezésük sorrendjében tárgyaljuk, mely eltér a bibliában levő sorrendjőktől.

Izráel országa a Kr. e. 8-ik században, II. Jero-boám uralkodása alatt (Kr. e. 785—745) élte virágkorát. De a külső virágzással belső romlottság párosult. Az izraeliták elbizakodva abban, hogy ők az Isten választott népe, nagy bűnökbe sülyedtek. Ezek ellen a bűnök ellen lépett fel Ámós próféta, a nagy erkölcsprédikátor.

Azt mondta, hogy az isteni kiválasztás nem szabadságlevél a kevély és könnyelmű életre, hanem elkötelezettség a tiszta és szent életre. A választottak bűneit az Úr szigorubban ítéli meg, mint másokét (3₂); és nem elégszik meg a fényes szartartásokkal, hanem az élet megjobbítását kívánja, jogot és igazságot (5₂₁—24). Különös erővel és bensőséggel kel a szegények, elnyomottak és kiuzsorázottak védelmére; és éles gúnnal ostorozza a kapzsi és csaló uzsorásokat és árdrágitókat (8₄ 6).

25. §. Hóseás próféta.

Tartalom: Isten nem kegyelmez többé (Hós. 1₁—1₂); a vallástalanság ellen (Hós. 2₁—5₇); az erkölcstelenség ellen (Hós. 5₈—8₁₀); a hamis istenisztelet ellen (Hós. 8₁₁—9₉), hasonlatok a nép hűtlenségéről (Hós. 9₁₀—10₈); történeti visszapillantások (Hós. 10₉—13₈); befejezés (Hós. 13₉—14₁₀).

Egy évtized mulva (Kr. e. 745—785 körül) Hóseás folytatta Ámós igehirdetését. Ő is ugyanazok ellen a bűnök ellen harcolt, mint Ámós, de ő az Ur szeretetét hirdette; és az Ur iránt való hűtlenséget ostorozta első sorban.

Proféciáinak alap gondolatát ebben a híres mondaságban fejezi ki „**elvész az én népem, mivel-hogy tudomány nélkül való**“ (4^b), De ő a „tudomány“ alatt a vallást érti.

Az Ámós és Hóseás által hirdetett ítélet, mint láttuk (14. §. b.) Izráelen nem sokára (Kr. e. 722-ben) be is teljesedett.

26. §. Ésaiás.

Tartalom: az ítélet könyve (És. 1—6); Immánuel könyve (És. 7—12); a jövendölések (masszák) könyve (És. 13—23); az utolsó dolgok könyve (És. 24—27); a jajok könyve (És. 28—33); bosszú után béke (És. 34; 35); befejező történeti jegyzetek (És. 36—39).

Mikor Izrael országa végső haláltusáját vívta, Júda országában akkor csendült fel a prófétai szó az ó-szövetség leglángolóbb szónokának, Ésaiás prófétának ajakán, aki Hóseás után egy évtizeddel lépett fel, amikor Júda is csak Isten csodálatos kegyelméből kerülte el a végpusztulást. E válságos időkben, mikor néha csak egy hajszálon függött Zsidóország élete, mindig Ésaiás hite tartotta a lelket népből és királyban (olv. És. 37).

Ámós az Isten igazságát, Hóseás a szeretetét, Ésaiás pedig a szentségét hirdeti legragyogóbban. Az ő alap gondolata az, hogy az Úr Izrael Szentje, akihez rendületlen hittel kell ragaszkodni. A nép azonban nehéz időkben a helyett, hogy az Úrhoz ragaszkodott volna, külföldi nemzetek segítségében bízott, és ezzel megsértette az Úr szentségét. Ezért Ésaiás

megjövendölte Júda pusztulását. De azt is megjövendölte, hogy mikor a büntetés elérte célját, akkor a nemzetnek a csapásokból megmaradó része megtér és az Úr kegyelmébe fogadja népét. Eljön a Mesiás és megalapítja az Isten országát.

27. §. Mikeás próféta.

Tartalom az ítélet könyve (Mik. 1—3); az ígélet könyve (Mik. 4—5); az údv útja (Mik. 6—7). E két utóbbit (Mik. 4—7 et) a szentíratgyűjtők csatolták Mikeás könyvéhez.

Ésaiással egy időben működött Júda országában Mikeás próféta, a gonosz papok és előkelők kemény ostromozója és az elnyomottaknak és kiuzsorázottaknak bátor szószólója.

Könyve arról szól, hogy az Úr ítéletre meg fog jelenni (1₁—2₆) és mivel a nép csak a hamis próféták hazug beszédeit szereti, az Isten igaz igéjét pedig nem (2₆—3₈), Jeruzsálem és a templom el fog pusztulni (3₉—12.).

28. §. Sofoniás próféta.

Ésaiás halála után, Manassé és Ámon királyok alatt (Kr. e 692—637), mint tudjuk (l. 14. §. b.), az assyr vallás volt Júda országának hivatalos vallása. Az idegen vallással együtt azonban az idegen divat és az idegen szokások is beférkőztek a júdai társadalomba. Úgy hogy az előkelő és értelmesebb emberek kezdtek féltetni népüket az elnemzetietlenedéstől. Sokan kezdtek újból vágyakozni az elhagyott

prófétai vallás után. Ezeknek bátor szószólója volt Sofonias királyi herceg, akit az Úr ennek az ébredő kornak prófétájává tett.

Könyvében szellemesen ostromozza azokat, akik idegen divatoknak hódolnak, idegen szokásokat majmolnak; és azokat, akik idegen vallást követnek. És hirdeti a világítéletet.

Ez a nemzeti ébredés oly erős lett, hogy Jósias király (Kr. e. 640—608), az egész országgal együtt visszatért a próféták vallására és az igaz istentiszteletet helyre állította (Kr. e. 622-ben).

29. §. Náhum próféta.

Ennek az országos megtérésnek a jutalmául tekintették a zsidók, hogy Júda országának kemény elnyomóját, Assyriát egy erős ellenség, Babylonia, támadta meg és már fővárosát, Ninivét is körül zárta. Ekkor írta Náhum próféta az ő eleven, színes kis könyvét. Ebben örömmünnepre hívja fel népét; és Ninive bevételeét úgy leírja, mintha már megtörtént volna és ő szemtanúja lett volna neki. A város el-este Kr. e. 606-ban tényleg be is következett.

30. §. Jeremiás próféta.

Ninive elestével a zsidók Assíria hatalmától megszabadultak; e helyett azonban a győzelmes babyloniai királynak, Nabugodonozornak igájába estek. Kétségbeesetten küzdöttek ez ellen, de a hosszú, véres harcok vége az lett, hogy Nabugodonozor el-

pusztította az országot, lerontatta a jeruzsálemi templomot és fogságra vitte a népet Babyloniába. Ezekben a vészes időkben működött a legnagyobb erővel Jeremiás pap és próféta, akit az Úr már régebben, még Jósiás uralkodásának 13-ik évében, egészen fiatalon hívott el prófétának.

Azt kellett hirdetnie, hogy mivel az istentisztelet megtisztításával nem járt együtt a szívek megtisztítása is, Isten maga adta a zsidókat a babyloniai király kezébe: hajtsák tehát fejüket megadással az igába. Jeremiás ezt, bár fájó szívvel, de híven hirdette is. Hirdette, hogy a babylonai fogság 70 évig tart és majd csak akkor jön a szabadulás, mikor a fogság szenvedései alatt a nép igazán megtér. E beszéde miatt hazafiatlannak bélyegezték és kegyetlenül üldözték. Sokszor el is határozta, hogy nem hirdeti többé Isten szavát: de nem tehette, mert az úgy égett benne, mint a tűz. És börtönt, kínzást, halálfenyegetést szenvedett: de soha egy szót nem mondott mást, mint amit az Úr parancsolt neki.

A polgárság elhurcolása után az otthon hagyott mezei munkások megszöktek Egyiptomba és Jeremiást is magokkal hurcolták. Ott is halt meg. Állítólag a saját népe kövezte agyon. De akit életében saját népe halálra üldözött, azt halála után legnagyobb prófétájának ismerte el. Mert ő valóban Isten szavát hirdette és aszerint élt és cselekedett.

Könyvét halála után állították össze, jó részt tanítványának Bárúknak még a próféta életében írt feljegyzései alapján.

31. §. Jeremiás siralmai.

E névtelen könyvecske Jeruzsálem pusztulását és Jeremiás szenvedéseit siratja öt gýászénekben.

32. §. Ezékiel próféta.

Tartalom: ítélet a zsidók felett (Ez. 1—24); ítélet a pogányok felett (Ez. 25—32); Zsidóország dicsőséges helyreállítása (Ez. 33—48).

Ezékiel is pap volt, mint Jeremiás; de őt Nabugodonozor (597-ben) elvitte a fogságba és csak ott nyert próféta elhivatást; ott is működött a fogoly zsidók közt.

Azt hirdette, hogy a fogságot az ő szentségének megmutatására adta az Isten, és ha a nép megtér, akkor az atyák bűneit az Úr számon nem kéri tőle; ha pedig nem tér meg, akkor az atyák igazsága meg nem menti a kárhozattól. Mindenki csak önmagáért felel.

Ítéletet hirdet a pogányok ellen is, hogy azok is ismerjék meg az Úr szentségét.

Végül azt is hirdeti, hogy ugyancsak szentségének megmutatására az Úr vissza is viszi népét a fogságból. Akik ezt elfogadták, azokból egy hívő kör alakult ki Ezékiel körül, mely a népet előkészítette a Mesiás eljövetelére. Ezek részére a próféta egy részletes tervezetet is dolgozott ki (Ez. 33—48) az eljövendő boldog mesiási ország berendezésére. Itt gyönyörűen írja le a nemzeti feltámadást a mezőn szétszórt csontokról szóló prófécijában (Ez. 37).

33. §. A második, vagy babyloniai Ésaiás.

(És. 40 - 55.)

Hogy a szabadulásra tett ígéretét teljesítse, Isten a babyloniai birodalmat Cyrus perzsa király hatalmába adta. Ekkor élt Babyloniában egy nagy próféta, kinek nevét nem ismerjük, hanem második Ésaiásnak nevezzük, mivelhogy könyve most az Ésaiás könyvéhez van csatolva, mint annak 40—55 fejezete. De nevezzük őt az ó szövetség evangelistájának is, mert az üdvigéreték teljeseését, a Mesiás megváltó munkáját senki oly szépen meg nem jövendölte, mint ő. Mikor Cyrus Babylonia hatalmát fenyegetni kezdte, akkor kezdte ő népét vigasztalni, hogy most fognak az üdvigéreték teljesezni, az Úr dicsőségesen haza viszi a fogságból népét, a világ papjává és prófétájává teszi azt; és eljön „az Úr szolgája“ azaz a Megváltó, aki élete, halála és feltámadása által véghez viszi a váltság munkáját (l. És. 52₁₃—53₁₂).

A szabadulásra vonatkozó jóslata Kr. e. 538-ban teljesedett, mikor Cyrus meghódította Babyloniát és hazabocsátotta a fogoly zsidókat (l. 16. §.) A megváltásra vonatkozó pedig Jézus Urunk eljövetelekor.

34. §. Aggeus próféta könyve.

A hazatért zsidók rövidesen hozzá fogtak a jeruzsálemi templom felépítéséhez, hogy az legyen az eljövendő Mesiás székhelye. De nem sokára tá-

madtak olyanok, akik azt mondták, hogy úgy sem jön el a Mesiás, hagyják abban az építést. Abban is hagyták. Ekkor (Kr. e. 520 szeptemberében) Aggeus próféta (l. 16. §) megjövendölte, hogy ebben a templomban fog megjelenni a Mesiás, és oly komolyan a szívökhöz szólt, hogy újból felvették a munkát.

35. §. Zakariás.

Aggeus segítségére sietett (520 októberében, az építés megkezdése után) Zakariás. Az el-elkedvetlenedő és húzódozó zsidók buzdítására nyolc látomással példázza, hogy az égben serény munka folyik a Mesiás eljövetelének előkészítésére, és a szent városnak, Jeruzsálemnek újjá, dicsőségessé építésére (l. Zak. 1₈ – 6₇).

Ezeknek a buzdításoknak végre meg is lett az eredménye, az új templom Kr. e 516-ban felépült.

36. §. Malakiás próféta.

A templom felépülése felett általános volt az öröm. De ez nem sokáig tartott. A Mesiás eljövele egyre késett, a hitetlenek pedig gúnyolódni kezdtek, hogy mily régen kész már a templom, és még sem jött el a Mesiás. Ekkor küldötte az Úr Malakiás prófétát, aki erre azt feleli, hogy a nép közönyössége, bűne és az istentisztelet kevésbe vevése áll utjában a Mesiás eljövetelének. De az Úr elhárítja ezeket az akadályokat. Elküldi követét, hogy készítsen utat a Mesiás előtt; és akkor teljesednek az ígéretek.

E jövendölés külső értelme Ezsdrás és Nehémiás eljövételében (l. 16 és 17. §.); a belső pedig Keresztelő Jánosban teljesedett be. (v. ö. Mal. 3₁: „a szövetség követe“ és Mal. 4₅: Illyés; továbbá Márk 1₂).

37. §. Harmadik és Negyedik Ésaías.

(És. 56₁₋₈; 57₁₄₋₆₆; és És. 56_{9-57₁₃}).

A hívők egyet értettek Malakiással, és haza hívták Ezsdrást, majd Nehémiást (l. 16 és 17. §.), hogy a Mesiás útjában álló bűnöket távolítsák el, kivált pedig az idegeneket és főképp a samaritánusokat a gyülekezetből zárják ki. De élt ekkor egy próféta, akit Harmadik Ésaíasnak nevezünk (mivel könyve Ésaías könyvébe 56₁₋₈; 57₁₄₋₆₆-ba van befoglalva), ez nem helyeselte az idegenek kizárását. Tehát felszólt ellene és azt mondta, hogy aki az Úr törvényét megtartja, azt mind be kell venni a gyülekezetbe. Mert nem az idegenek beszivárgása a baj, hanem az, hogy a zsidókban nincs meg a benső kegyesség. Ezen kell segíteni, és akkor felvirrad az üdv hajnala.

Ugyan ekkor egy másik névtelen próféta meg, akit Negyedik Ésaíasnak nevezünk (mivel könyve És. 56_{9-57₁₃}-ba van befoglalva), azok pártjára állt; akik minden bajért az idegenek beszivárgását okolták. Ezért korholja a rest és gondatlan papokat; akik a nyájtól nem tudják elriasztani a betolakodókat, azzal fenyegeti meg őket, hogy a mezei vadak eszik meg húsukat.

Végre is Ezsdrás pártja győzött, és a zsidók egy minden néptől elzárkózó gyülekezetté szervezkedtek. (Kr. e. 444-ben, I. 16 és 17. §.).

38. § Habakuk próféta.

Tartalom: Habakuk panasza (Hab. 1); Isten felelete (Hab. 2); Isten megjelenése ítéletre (Hab. 3).

A persa uralom alatt csendben folytatták a zsidók elzárkózó gyülekezeti életüket, míg egyszer világhódító Nagy Sándor alapjában meg nem reszketette a Persa birodalmat. Erre a zsidók is felrezzentek, és ekkor élt prófétájok, Habakuk, panaszt emel Istennél a görögök (Hab. 1°-ban „káldeusok“ helyett görögök („kittim“) olvasandó) szörnyetei ellen. Isten erre azt feleli, hogy a görögöket a saját bűneik fogják megverni, a büntetés nem marad el. Erre felséges színekkel ecseteli a próféta az utolsó ítéletet.

Miután Nagy Sándor meghódította Persiát, a zsidók is görög uralom alá jutottak. Nagy Sándor halála- és birodalmának négy részre szakadása után pedig először az egyiptomi görög-, azután a szirgörög birodalomhoz csatoltattak.

39. §. Jónás próféta könyve.

Az egyiptomi görög királyok alatt (kivált Kr. e. 353–222 közt) a zsidóknak igen jó dolguk volt. És ekkor eszökbe jutott, hogy nem is volna nekik szabad ilyen elzárkózottságban élni és a pogányokat

lenézni, mert ők a világ prófétái kellene hogy legyenek. Úgy látták, hogy a Mesiás is azért nem jött el mind eddig, mert ők olyan próféták voltak, mint Jónás, aki nem azért prédikált a Ninivebelieknek, hogy megtérjenek; hanem azért, hogy elsúlyedjenek. Így feleltek meg a zsidók is prófétai hivatásuknak: ezért nem jött el a Mesiás.

40. §. Dániel könyve.

Nehéz idők következtek a zsidókra, mikor (Kr. e. 198 ban) a szir-görög királyok uralma alá jutottak. Ezek egyike, Antiochus Epiphanes (Kr. e. 175—164) annyira ment, hogy a zsidó vallást egyszerűen betiltotta és a jeruzsálemi templomot megfertőztette (Kr. e. 168 Kislev hó 25-én). Erre a hithú zsidók a Makkabaeus papi család vezetése alatt fegyvert fogtak vallás-szabadságuk kivívásáért és a tempom megtisztításáért. Ezek alatt a harcok alatt (Kr. e. 165-ben) írta egy ismeretlen szerző a Dániel proféta könyvét, mely tárgyát a babyloni korszakból meríti.

Dániel könyve a vallásunkhoz való ragaszkodásra int, mert a híveket az Isten a legnagyobb veszedelemből is kimentí. A világi birodalmak ugyan hatalmasak és kegyetlenek, mint a vadállatok; de uralmuk nem tart örökké: az ég felhői között eljön az Embernek Fia, a Mesiás és elveszi hatalmukat és aztán az ő országa uralkodik mind örökké. E jövődőlésnek első fele már beteljesedett, Jézus eljött; hisszük második felének beteljesedését is, amikor istenországa legyőzi és lefegyverzi a világi birodalmakat.

Dániel könyvében elevenen jelentkezik a Makkabaeus kornak az a hangulata, mely epedve várja a világ végét. Ez a hangulat még Jézus korában is uralkodó volt.

41. §. Abdiás könyve.

A Makkabaeus testvérek nemcsak a vallás-szabadságot vívták ki, hanem Júda fejedelmeivé is lettek és országukat is megnagyobbították. Az egyik, Júdás, megverte az edomitákat (Kr. e. 165-ben). Abdiás próféta ezt Isten rendelésének jelenti ki, mert az edomiták valamikor segítettek Nabugodonozornak Jeruzsálem elpusztításában. És ebből kiindulva hirdeti az utolsó ítélet napját, amelyen Júda végleg adalmaskodik, Edom pedig megsemmisül.

42. §. Jóel próféta.

Jóel próféta is ebben a világ végét váró makkabaeusi korban élt. Neki egy nagy sáskajárás veszedelmében jelentette ki az Ur a világ végét. A sáska seregnek félelmetes színekkel való ecsetelésével felhívja népét, hogy tartson egy nagy nemzeti bűnbánati ünnepet és úgy várja az eljövendőket. Az Ur ezt kegyesen fogadja és kijelenti, hogy mikor ő elhozza a Mesiás napját, mely ezt a világot öszszetöri, akkor Szentlelkét is kiönti a hívőkre. Ez a jövendölés az első pünkösdkor teljesedett be.

. II.

Az újszövetség ismertetése.

A középiskolák II. osztálya számára.

Bevezetés.**1.§. Jézus útja.**

Izráel és Júda volt az a választott nép, mely arra volt hivatva, hogy kebelében jelenjék meg a szabadító. Izráel azonban hűtlenségbe esett és így az ígéretek nem nyerhette meg. Júda pedig nem okult eléggé Izráel példáján, csak külsőleg tisztelte az Istent, szívében távol volt tőle. Ezért ő is csak a fogság szenvedései után nyerhette meg az ígéretek beteljesedését.

A babyloni fogságban a nép megtért és reménységgel várta a Mesiást. A Babyloniából való hazatérés után azonban csalódottnak érezte magát, mert nem teljesedett be az a váradalma, hogy mihelyt Júdeában letelepszik, azonnal eljön a Mesiás. Ekkor a próféták megmagyarázták, hogy előbb fel kell építeni a templomot, majd, hogy el kell szakadni a pogány népektől (Ezsdrás és Nehémiás) és betölteni a törvényt és majd csak akkor teljesednek az ígéretek. E révén azonban a hívek lassanként annyira bele fásultak a törvény és a szertartások aprólékosságaiba, hogy a Mesiásról egészen megfeledkeztek.

Ebből a fásultságból Antiochus Epifánés rázta fel a lelkeket azzal, hogy a zsidó vallást betiltotta és a Jeruzsálemi leplomot egy bálvány felállításával megfertőztette. Erre új lángra lobbant a Mesiásnak és vele a pogányokat megsemmisítő világítéletnek várása. Ez még fokozódott Heródes gyűlölt uralma alatt. A nép megutált minden világi államformát és olyan államot áhitott, melyben ne legyen más hatalom, mint az Isten törvénye. Égő várakozással voltak tele a lelkek. Óriási tömegek hallgatták Keresztelő János prédikációit: „Készítsétek meg az Úrnak útját“ (Mk. 1₃) És ekkor az idők teljességében (Mk. 1₁₅) megjelenik a várva-várt Mesiás.

2. §. Az újszövetségi könyvek.

Amit az Isten az ó-szövetségben ígért, azt imé teljesítette. Erről szól a Biblia második főrésze, az újszövetség.

Az újszövetség könyveit tartalmuk szerint három csoportba osztjuk, épen úgy, mint az ó szövet-ségéit, u. m. történeti, tanító és prófétai könyvek csoportjára.

I. A történeti könyvek csoportjába tartozik a négy evangyéliom, ú. m. 1. a Máté; 2 a Márk; 3. a Lukács; 4. a János írása szerint való evangelium; és 5. az „Apostolok cselekedeteiről“ írott könyv.

II. A tanító könyvek csoportjába tartoznak az apostoli levelek. És pedig 14 a Pálé, ú. m.: Rómába egy; Korinthusba kettő; Galáciába, Efézusba,

Filippibe, Kolosséba egy-egy; Thessalonikába és Timotheushoz kettő-kettő; Titushoz, Filemonhoz és a Zsidókhöz ismét egy-egy. Hét más három apostolé, ú. m. Jakabé egy, Péteré kettő, Jánosé három és Judásé egy (katholikus levelek).

III. Prófétai könyv csak egy van az új szövetségben Jánosnak a „Mennyei Jelenésekről“ írt könyve.

A történeti könyvek.

3. §. A négy evangéliumról általában.

Görögül evangéliumnak, magyarul örömhírnek vagy örömmizenetnek nevezzük a **Jézus igehirdetését**, mely arról szól, hogy Isten beteljesítette az üdvigéretet. Evangélium tehát csak egy van. Ez az Isten evangéliuma, mert Ő izente nekünk. De a Jézus evangéliuma is, mert Ő prédikálta és Ő valószínűleg meg. Mikor aztán ennek a megvalósulásnak történetét írásba foglalták, ezt az írást is evangéliumnak nevezték. Így ment át a Jézus igehirdetésének neve a Jézusról szóló írott **történetekre** is. Miután pedig ilyen történet négy van a bibliában, ezért beszélünk evangéliumokról; holott tulajdonképpen ez a négy is csak egy az egy evangélium Márk szerint, Máté szerint, Lukács szerint és János szerint.

Ha a négy evangéliumot megvizsgáljuk, a teljes egység mellett mindenikben találunk valamit, amiben az az egy kiválóbb a többinél. Így Márk

Jézus cselekedeteit; Máté Jézus tanításait; Lukács Jézus életrajzát; és János Jézus istenségét domborítja ki jobban, mint a másik három. A legközelebb áll egymáshoz a három első. Ezeket a tudósok „együtt néző“ vagy „együtt átnézhető“, görög szóval „szünoptikus“ evangéliumoknak nevezik.

4. §. Márk evangéliuma.*

Jézus cselekedetei.

Márk evangéliumának az a célja, hogy Jézust, üdvösségünk diadalmas hősét, földi pályafutásának mozgalmában állítsa lelki szemünk elé. Ezért a főszűlyt cselekedeteinek színezésére és eleven előadására fordítja.

Ezeket a cselekedeteket azért vonultatja fel előttünk Márk, hogy azokból lássuk meg, hogy Jézus Krisztus mit tett és mit szenvedett értünk; és lássuk meg a legnagyobb csodát: hogy Ő leveretése által, kínhalála által nyerte meg diadalát. A mi diadalunkat.

A könyv tartalmát és szerkezetét szemléltesse a következő táblázat.

I. **Jézus**: (1₁—8₂₆).

A) *Jézus vonzó egyénisége* (1₁—3₆).

B) *Jézus munkája* (3₇—5₄₃).

C) *A Jézus munkáját gátló akadályok* (6₁—8₂₆).

* A Bibliában Máté evangéliuma van elől; de Márké a réglbb.

II. **Krisztus**: (8₂₇—16₂₀).

D) *Jézus a Krisztus* (8₂₇—10₆₂).

E) *Krisztus trónfoglalása* (11—13).

F) *Krisztus felkenetése* (14—16).

I. Jézus.

(Mk. 1₁—8₂₆).

Márk evangéliumának első fele azokat a cselekedeteket vonultatja fel előttünk, melyekből kitűnik, hogy A) milyen vonzó, kedves és jó volt Jézus egyénisége 1₁—3₆; B) mily fáradhatatlan munkát végzett istenországában 3₇—5₄₃; és D) mennyi akadály állt útjában 6₁—8₂₆.

A) Jézus egyénisége.

(Mk. 1₁—3₆).

Jézus egyénisége nagyon szeretetteljes és vonzó volt. A tiszta lelkek vonzódtak hozzá, a tisztátalanok rettegtek tőle. Erre példák:

A kapernaumi zsinagógában: 1₂₁—28. Mindjárt nyilvános működése elején bement egy szombati napon a kapernaumi zsinagógába tanítani. A gyülekezet nagy áhitattal hallgatta, mert megérezte, hogy az ő beszéde nem csak szó, mint a rabbiké, hanem annak isteni ereje van. Volt ott egy tisztátalan lélektől megszállt ember is. Az azonnal felismerte és felkiáltott, hogy „mi közünk nekünk te hozzád? Elveszíteni jöttél minket, te Istennek Szentje?“ És Jézus azonnal kiűzte azt abból az emberből. A jelenlevők

pedig álmélkodva látták, hogy Jézus nem csak tanít, hanem meg is tisztítja a lelkeket.

Simon és András házában: 129–38. A zsinagógából Simon Péter házába ment Jézus. Péter napa betegen feküdt. Jézus meggyógyította és azonnal felkelt és szolgált a kedves vendégeknek. Ennek híre ment és estére az egész Kapernaum oda gyűlt Péterék ajtója elé. Mind elhozták betegeiket és Jézus mindenikhez szólt egy-egy szeretetteljes szót és mindeniket meggyógyította.

A gutaütött meggyógyítása: 21–12. Kapernaumban egyszer úgy körülvették az emberek azt a házat, amelyikben Jézus szállva volt, hogy az ajtóhoz semmiképen nem lehetett már hozzá férni. Ekkor egy gutaütött embert egy hordágyon a padláson keresztül kötélén eresztettek le a szobába Jézus elé. Jézus látván az ő hitöket, így szólt a gutaütöttnek: „Fiam, megbocsáttattak néked a te bűneid“. Mindenki csodálkozott. Hiszen ők nem ezért hozták ide ezt a szegény beteget; hanem azért, hogy meggyógyuljon. A farizeusok meg bosszankodtak, hogy hogyan mer Jézus bűnöket bocsátani. Erre Jézus megmagyarázta a dolgot. Ő olyan orvos, aki nem csak a testet gyógyítja meg, hanem a lelket is, ami a fő. Mind a kettőre van hatalma. És szólt a betegnek: „kelj fel, vedd fel hordágyadat és eredj haza“. És Jézusnak erre a szavára meggyógyult a beteg.

B) Jézus munkája.

(Mk. 3₇–5₄₃).

Hogy mily fáradhatatlan munkát végzett Jézus az istenországában, azt a következő történetek mutatják.

Hajó készenlétben: 3₇–12. Jézus különösen a Genezáret tengere mellett szeretett tanítani és gyógyítani. De mindig akkora tömeg özönlött hozzá, hogy majd bele szoritották a tengerbe. Tehát elrendelte, hogy mindig egy kis hajót tartsanak készen a számára. Mikor aztán már nagyon a vízhez szorította a tömeg, belépett a hajóba, és onnét tanította a népet, mely a parton sűrű sorfalat állt.

Vihar a tengeren: 4₃₅–41. Egyszer átment tanítványaival a Genezáret tengerének tulsó partjára és utközben elaludt a hajón. Váratlanul irtózatos vihar tört ki. A hajó már-már elmerült. Ekkor a tanítványok felköltötték. És ő reá szólt először a szélre és az egy szavára elállt; azután a tanítványokra: „mért vagytok ily gyávák? Hogy van, hogy nincsen hitetek?” A tanítványok örvendező félelemmel néztek egymásra. „Kicsoda hát ez, hogy mind a szél, mind a tenger engednek neki?”

Jairus leánya: 5₂₂–43. Jairus leánya, kedves, 12 éves leány, halálán volt. Ember már nem segíthetett. Jairus elment hát Jézushoz és földreborulva kérte, hogy gyógyítsa meg a beteget. Jézus elindult Jairus házához. Szorongó tömeg kísérte. Egy beteg asszony a tömegben hozzá furakodott, de szólani nem mert neki, csak titokban érintette ruháját; és azonnal meggyógyult. Képzeltük, hogy ez az eset

menyire emelte Jairus bizalmát. Felcsillant a szeme ez a Mester az ő leányát is meg tudja gyógyítani. De alig villant át szíven ez a reménykedés, szembe jött vele a gyász hírnök: „Leányod meghalt, mit fárasztod tovább a Mestert?” Jairusnak még ideje sem volt összerendezni e megsemmisítő hírre, már megszólalt Jézus erőt sugárzó hangja: „**Ne félj, csak higj**“. Mikor a házhoz érték, ott már nagy volt a gyász; hangos a sirató asszonyok siránkozása. Jézus csendre intette a siránkozókat és így szólt: „**A gyermek nem halt meg, hanem alszik**“. Azok meg kinevették őt. De Jézus kézen fogva a gyermeket, így szólt: „Leányka kelj fel“. És tüstént felkelt a leány és elkezdett járni, a szülők nagy öröme és mindenek csodálkozására.

C) A Jézus munkáját gátló akadályok.

(Mk. 6₁–8₂₆).

Jézus munkájának nagy akadálya volt a világ hitetlensége és a tanítványok nehéz felfogása. Jézus azonban nagy szeretettel és bölcseséggel nevelte őket, mígnem világosan meglátták, hogy ő Istennek fia. Erre példák:

Jézus Názáretben: 6₁–6. A hitetlenségnek egyik oka az volt, hogy az emberek ismerték Jézusnak egyszerű családját. Ezt meg is mondták a názáretiek, akik közt felnevelkedett. Mikor egyszer prédikált zsimagógájukban és mindenki elálmélkodott szavain, azért nem fogadták be igéjét, mert azt mondták, hogy ismerik anyját, testvéreit, s tudják,

hogy ő maga is csak közönséges ácsmester. Jézus erre azt mondta, hogy : „Nincs tisztesség nélkül a próféta, csak a maga házában és rokonai között és a maga házában“. És annál nagyobb erővel folytatta a munkát.

Az ötezerek megvendéglése: 630 - 44. Munkája annyira terjedt, hogy már a pusztaságba is utána mentek az emberek tömegestől, és étlen-szomjan hallgatták napestig. Egyszer is egész későig beszélt nekik és a tanítványok azt ajánlották neki, bocsássa el a sokaságot, hogy a közeli majorokban kissé csillapítsa éhségét. De Jézus azt mondta : „Adjatok ti nekik enni“. Igen de az egész társaságnál csak öt kenyér és két sült hal volt. Jézus ezt vette, megáldotta és kiosztotta a tanítványoknak, azok meg tovább adták a népnek. És mindenki jól lakott, és még maradék is maradt tizenkét kosárral. Voltak pedig, akik a lakomán részt vettek, ötezeren férfiak. Itt már világosan kitűnt Jézus isteni hatalma ; de a tanítványok nem okultak belőle. Amit mutat a következő történet.

Jézus a tengeren jár: 645—52. Az ötezerek megvendéglése után Jézus előre küldte tanítványait hajón, ő pedig a parton maradt. Hajnal felé aztán utána ment a hajónak, a tengeren járva. Mikor a tanítványok meglátták, kísértetnek vélték és nagyon megrémültek. Jézus azonnal bátorította őket : „**Bizatok; én vagyok, ne féljeteK.**“ És beszállt a hajóba, és elállt a szél, és a hajó csendesen úszott célja felé. A tanítványok pedig szerfelett csodálkoztak mind ezeken. Mert még nem okultak az ötezerek megvendéglésén.

A kanaáni asszony hite: 7₂₄₋₃₀. Jézushoz egyszer egy kanaáni (syro-feniciai) pogány asszony ment és azt kérte tőle, hogy gyógyítsa meg beteg leányát. Jézus keményen visszautasította azzal, hogy ő addig pogányoknak nem osztja kegyelmét, míg a zsidókat meg nem elégítette. Az asszony ezt alázatosan elfogadja, és csak a kegyelem asztaláról lehulló morzsákat kéri a pogányok számára. Jézus erre a szóra teljesítette az asszony kérését. Mert csak azt akarta, hogy a tanítványok lássák a pogány asszony alázatos hitét; és okúljanak rajta.

II. Krisztus.

(Mk. 8₂₇₋₁₆₂₀).

Márk evangéliumának második fele azokat a cselekedeteket vonultatja föl előttünk, amelyekből meglátjuk, hogy: D) Jézus a Krisztus 8₂₇₋₁₀₅₂; tehát E) mint király el is foglalja trónját 11-13; és F) fel is kenetik 14-16.

D) Jézus a Krisztus.

(Mk. 8₂₇₋₁₀₅₂).

Jézus hatalmas cselekedetei végre megnyitották a tanítványok szeméit, és meglátták, hogy valóban Ő a Krisztus. Legelőször Péter tett erről nyíltan vallást a cézarea-filippi úton. Jézus kérdésére kijelentette: „**Te vagy a Krisztus.**“ Jézus erre felvilágosította tanítványait a reá váró szenvedésekről; de megmutatta nekik fényes dicsőségét is. Példák:

Ur színe változása : 9_{1–13}. Legbízalmasabb tanítványait felvitte magával egy magas hegyre. És ott elváltozott előttük mennyei dicsőségre. Ruhája ragyogó fehér lett, és megjelent előtte Mózes és Ilyés. A tanítványok úgy érezték magukat, mintha a mennyben lettek volna; és azt ohajtották, hogy bár soha se kellene innen elmenni. De egy fényes felhő szállt reájok, egy szó szólt hozzájuk: „**Ez az én szerelmes Fiam; őt hallgassátok.**“ Aztán a fényes telhővel eltűnt minden; ott maradtak ők hárman Jézussal. És leszálltak a völgybe, ahol az élet nyomorúsága várt reájok. Várta a gyógyító kezet. A Jézus kezét.

A szivgörcsös fiú meggyógyítása : 9_{14–19}. A völgyben egy atya várt Jézusra beteg gyermekével, aki szivgörcsökben (nyavalyatörés) szenvedett és akit senki sem tudott meggyógyítani, még Jézus tanítványai sem. Jézus az atya szívhez szóló, gyermekesen hívő esdeklésére meggyógyította a gyermeket.

E) Krisztus trónfoglalása.

(Mk. 11–13).

Virágvasárnapján ünnepélyesen bevonult Jézus Jeruzsálembe, ahol a nép királyt megillető hódolattal fogadta. Ő a hódolatot elfogadta, de nem a királyi palotába ment trónját elfoglalni, hanem a templomba. Trónját itt azzal foglalta el, hogy a templomból kiűzte a kufárokat, mondván: „**az én házam imádság házának neveztetik minden népek között.**“ Ugyanakkor a gyümölcstelen fügefa megátkozásával

kipéldázza, hogy az ő királysága alatt hitetlen, terméketlen lelkek nem élhetnek.

Olvasandó még: honnan ered Jézus hatalma? 11₂₇₋₃₃; a gyilkos szőlőművesek: 12₁₋₁₁; kell-e a császárnak adót fizetni: 12₁₂₋₁₇; a nagy parancsolat 12₂₈₋₃₄; Jézus Dávidnak Ura: 12₃₅₋₃₇; a szegény özvegy két fillére: 12₄₁₋₄₄; a világ vége: 13.

A megátkozott figefa: 11₁₂₋₂₆. Virágvasárnapján este kiment Jézus Jeruzsálemből Bethániába. Hétfőn reggel, mikor visszament a városba, útközben megéhezett. Meglátván egy dús lombozatú figefát, oda ment, hogy gyümölcsöt szedjen róla. De azon csak levél volt. Ekkor Jézus megátkozta a figefát: „Soha örökké ne egyék rólad gyümölcsöt senki.“ Kedden reggel, mikor Bethániából Jeruzsálembe menet ismét elmentek a figefa mellett, Péter észrevette, hogy az gyökerestől kiszáradt. Szóvá tette ezt Jézusnak is. Jézus pedig erre így szólt: „Legyen hitetek Istenben.“ Aztán kifejti nekik, hogy a hitnek hegyeket mozgató ereje van. Ellenben hit nélkül nem lehet gyümölcsöző élet. Már pedig, amely fán Jézus gyümölcsöt nem talál az átok alatt van és halál a sorsa.

F) Krisztus felkenetése.

(14—16)

Jézus virágvasárnapján foglalta el trónját Jeruzsálemben, és a következő pénteken és vasárnap kenetett fel az üdvösség királyává kínhalála és feltámadása által. A nagyhét szerdáján Bethániában egy asszony kente őt fel először szive királyává. A pok-

los Simon házában ült vacsoránál tanítványaival együtt. És egy asszony egy drága alabástrom edényben drága nárdus-olajat vitt oda, Jézusnak fejére öntötte, az alabástrom edényt pedig összetörte; hogy soha többé másra ne használhassák azt. A tanítványok zúgolódtak ez ellen a tékozlás ellen; de Jézus megértette és szívesen fogadta az asszony cselekedetét. És azt mondta, hogy „Valahol csak prédikálják ezt az evangéliumot az egész világon, amit ez az asszony cselekedett, azt is hirdetni fogják az ő emlékezetére.” Ez az asszony volt az első, aki tudta, hogy Jézus most a halálba megy, és halála által lesz a szívek örök királya (14₁₋₁₁).

(Az utolsó vacsora, kinszenvedés, halál, temetés és feltámadás történetét Lukácsnál mondjuk el részletesen.

5. §. Máté evangéliuma.

Jézus tanításai.

Máté evangéliuma azt domborítja ki, hogy Jézus, akinek hatalmas cselekedeteit Márk oly meggyőzőleg sorakoztatta fel előttünk, mit és hogyan tanított. Egyben azt is kiemeli, hogy valóban Jézus az, akire a próféták jövendölései vonatkoznak.

A könyv tartalmának és szerkezetének szemléltetése.

I. Jézus (1₁—16₁₂).

A) *Jézus tanítása* (1₁—9₃₄).

B) *Az Isten országában való munka* (9₃₅—13₅₃).

C) *A munka akadályai* (13₅₄—16₁₂).

II. **Krisztus** (16₁₃—28₂₀).

D) *A kereszthordozásról* (16₁₃—20₃₄).

E) *Krisztus trónfoglalása* (21—25).

F) *Krisztus felkenetése* (26—28).

I. Jézus.

(Mt. 11—16¹).

Máté evangéliumának első fele Jézus földi működéséről szól. És pedig: *A*) tanításairól 1₁—9₃₄; *B*) munkájának szervezéséről 9₃₅ - 13₅₃; és *C*) munkájának akadályairól. 13₅₄—16₁₂.

A) Jézus tanításai.

(Mt 11—9₃₄)

Jézus tanításainak felséges példája a hegyi beszéd.

A hegyi beszéd.

(Mt. 5—7).

Jézust a köznép nagyon szerette és beszédeit áhitattal hallgatta. Egyszer is, nyilvános működése legelején, nagyon sokan özönlöttek hozzá, hogy beszédét hallgassák. Ekkor Ő felment egy hegyre és ott tartotta azt a tanítást, amelyet „hegyi beszéd“-nek szoktunk nevezni. Ezt minden keresztyén embernek könyv nélkül kellene tudni. Ebben tanít Jézus a boldogságról (5₁—12); a törvény betöltéséről (5₁₃—48) az igaz vallásosságról (6) és beszédét szép erkölcsi intésekkel fejezi be (7).

A boldogságról (5₁—12). A boldogságot az

emberek a külső jólétben és kedvező körülményekben keresik. Ellenben Jézus úgy tanít, hogy bent a szívben, a szív tisztaságában, Istennel való egységben van a boldogság. És ezt a boldogságot a kedvezőtlen külső körülmények el nem vehetik; sőt épen a szegénységben, fájdalomban, éhségben és szomjúságban, üldöztetésekben ragyog ez legfényesebben.

A törvény betöltéséről (5₁₃—48). A törvény azt mondja: szeresd felebarátodat; Jézus ezt szeresd ellenségedet is. Ez a törvény igazi betöltése. Ezért ebben isteni tökéletességet kíván tőlünk: **„Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes“**

Az igaz vallásosságról (6₁—34). A zsidók a vallásosságot főként az alamizsnázkodásban, imádkozásban és bőjtölésben látták; ezekről Jézus a következőket tanítja:

Az alamizsna osztogatásnak és általában a jótékonyágnak csak akkor van értéke, ha nem érdemszerzésből, nem fitogtatásból történik, hanem tiszta szeretetből, titkon. **„Ne tudja a balkezed, mit cselekszik jobb kezed.“**

Az imádkozásra nézve példát adott Jézus az Úri imában. Ebből megtanulhatjuk, hogy mit kell kérnünk: csak lelki javakat és bűnbocsánatot; a testiekből csak a mindennapi szükségekre valókat.

Aki bőjtől ne sanyarú ábrázattal, kényszeredetten tegye, hanem önként, vidáman. Tudjunk jó kedvűen lemondani az Úrért; mert az igaz vallásosság

épen abban áll, hogy nem aggódunk életünk miatt: a legfőbb gondunk az, hogy Isten igazsága a miénk legyen. A többit megadja az Úr, aki az ég madarait táplálja és a mezők liliomait ruhazza.

Befejező erkölcsi intések (71—29). Befejezésül óv az ítélkezéstől (ne keressen szálkát a más szemében az, akiében gerenda van), int az imádkozásra és végül arra, hogy igyekezzünk a szoros kapun és keskeny úton bemenni az idvességre.

B) Az Isten országában való munka.

(Mt. 9₈₅—13₅₃).

Jézus munkája csakhamar nagyon kiterjedt. Ezért tizenkét tanítványt vett maga mellé segítségül. Ezek név szeriñt a következők: 1. Simon Péter; 2. András; 3. Jakab, a Zebedeus fia; 4. János; 5. Filep; 6. Bertalan; 7. Tamás; 8. Máté; 9. Jakab, az Alfeus fia; 10. Lebbeus, más néven Taddeus; 11. Simon; 12. Júdás az Iskariotes. Ezeket egy szép beszéddel bocsátotta ki az Isten országa munkásaiul; aztán Keresztelő Jánosnak megizente, hogy az Isten országa már elérkezett; és hét példázatban megmagyarázta, hogy mi az Isten országa.

A tanítványokat kibocsátó beszéd (10₁—42). A tizenkettőt ünnepélyesen, nagy beszéddel bocsátotta ki a munkára. Intette őket, hogy: „**legyenek okosak, mint a kigyók és szelidek, mint a galambok**“, és hogy legyenek bátrak, csak az Isten-től féljenek, emberektől soha.

Felelet a Keresztelő követeknek (11₁—₃₀).
 Mikor Keresztelő János meghallotta, hogy Jézus milyen nagy munkálkodást fejt ki, meg akart bizonyosodni, hogy vajjon Ő-e a Mesiás, ezért követeket küldött hozzá. Jézus a követeknek azt feleli, hogy Ő benne immár eljött az Isten országa. Tehát: **„boldog, aki énbennem meg nem botránkozik“**. Egyben kijelenti, hogy csak Ő benne találhat mindenki lelki nyugodalmat: **„Jőjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterhel-tettetek és én megnyugosztalak titeket“**.

„Vegyétek föl magatokra az én igámat és tanuljatok én tőlem, mivelhogy én szelid és alázatos szívű vagyok: és nyugalmat találtok a ti lelkeiteknek.“

„Mert az én igám gyönyörűséges és az én terhem könnyű.“ (Mt. 11₂₈—₃₀).

Hét hasonlat az Isten országáról (13₁—₅₃).

1. *A magvető.* (13₁—₂₃). A magvető kiment vetni. Amint vetett, némely mag az útfélre esett. Azt a madarak elkapdosták. Némely a köves helyre esett. Az hamar kikelt, de hamar el is száradt. Némely a tövis közé. Azt a tövisek megfojtották, mielőtt megnőhetett volna. Végül némely a jó földbe esett. Az termett, némely száz annyit, némely hatvan annyit, némely harminc annyit. A tanítványok kérésére Jézus így magyarázza meg a példázatot: A mag az Isten országáról szóló ige. A szántóföld az ige hallgatói. Az útfél jelképezi a léha és tudatlan hallgatókat. A köves hely a felületeseket. A tövises hely a tiszt-

tátalan szívüeket. A jó föld azokat, akik hittel fogadják az ígét.

2. *Konkoly a búza között.* (13²⁴—³⁰). Egy ember jó magot vetett a földjébe. De az ellensége egy éjjel konkolyt hintett közé. Mikor a búza nőtt, akkor meglátszott a konkoly is. A gazdának azt ajánlották szolgálai, hogy irtassa ki a búza közül a konkolyt. De a gazda nem engedte. Azt mondta, hogy míg a konkolyt kiírtják, a búzában is kárt tesznek. Hadd nevedjenek együtt az aratásig. Akkor majd a konkolyt elégetik; a búzát meg csűrbe takarítják. Ennek magyarázatát lásd 13³⁶—⁴³ ban.

3. *A mustármag.* (13³¹—³²). A mustármag a legkisebb mag; de ha elvetik, kikel és megnő, akkor nagy fa lesz belőle. Ilyen az íge is! Jézus elvetette és az Isten országa lett belőle.

4. *A kovász.* (13³³). Mint a kovász megéleszti a tésztát, úgy az istenországáról szóló íge is megéleszti azokat a szíveket és azokat a társadalmakat, amelyek befogadják.

5. *A mezőn elrejtett kincs.* (13⁴⁴). Némely ember nem keresi az Isten országát. De mikor véletlenül rá bukkan, oly örömmel veszi, hogy mindenét kész érte feláldozni.

6. *A drága gyöngy.* (13⁴⁵—⁴⁶). Némely ember keresi az istenországát, mint az ékszerkereskedő a legdrágább gyöngyöt. És ha megtalálja, mindenét oda adja érte.

7. *A gyalom.* (13⁴⁷—⁵⁰). A gyalom (kerítő háló) a vízben mindenféle halat bekerít válogatás nélkül.

De mikor a partra húzzák a hálót, kiválogatják a halakat. Az egyházban is most mindenféle ember benne van, hívő is, hitetlen is. De az ítélet napján majd kiválogatják őket. És a gonoszok kivettetnek a kárhozatba.

C) Jézus munkájának akadályairól.

(Máté 13₃₄—16₁₂).

Jézus munkájának nagy akadálya volt a tanítványok és hallgatók értetlensége, kivált pedig az előkelők és főképen az ósdi hagyományokhoz ragaszkodó farizeusok ellenségeskedése. Erre nézve jellemző példa a tisztáról és tisztátalanról szóló vita.

A tisztáról és tisztátalanról. (Mt. 15₁₋₂₀.)
A zsidók nem a piszkot tekintették tisztátalannak, hanem bizonyos állatokat (pl. disznó, nyúl stb.) ételeket, sőt a nem zsidó embereket is mind. Ezek érintése szertartásilag tisztátalanná tette a hívő zsidót. E tisztátalanságot szertartási, (rituális) mosakodásokkal távolították el. Ezeket a rituális mosakodásokat Jézus tanítványai természetesen elhagyták. Ezért aztán a farizeusok szemrehányást tettek neki. Erre Jézus megmagyarázta, hogy nem az teszi az embert tisztátalanná, ha mosdatlan kézzel eszik, hanem az, ha mosdatlan beszédet folytat. Semmiféle étel meg nem tisztátalanít; de igen is, a csúf beszédek, gondolatok és érzések.

II. Krisztus.

(Máté 16₁₃—28₂₀).

Máté evangéliumának második fele Krisztus megváltói munkájáról szól. És pedig: *D*) a kereszthordozásról 16₁₃—20₃₄; *E*) Krisztus trónfoglalásáról 21—25; és *F*) Krisztus felkenetéséről 26—28.

D) A kereszthordozásról.

(Máté 16₁₃—20₃₄).

Krisztus Urunk azért jött e földre, hogy éretünk áldozza magát, tehát tőlünk is áldozatot, kereszthordozást kíván. Hogy ez mit jelent, az legjobban kitetszik az ő követéséről mondott szavaiból.

Krisztus követése.

(Máté 16₁₃—28. stb.)

Péter tett először nyíltan vallást arról, hogy Jézus az Isten fia. Ebből a tanítványok azt következették, hogy tehát ő reájok hatalom és dicsőség vár e világon. Jézus azonban megmagyarázta nekik, hogy Ő szolgálni és keresztet hordozni jött; az ő követőinek is szolgálni kell tehát és keresztet hordozni. Ő azért jött, hogy feláldozza magát érettünk; nekünk is fel kell tehát áldoznunk magunkat ő érte. Őszintéknek, alázatosaknak, nem vagyomimádóknak kell lenni a Jézus követőinek. Szóval Ő előtte mindenkinek újból kis gyermekké kell átváltozni.

E) Krisztus trónfoglalása.

(Mt. 21—25).

Márknál már láttuk (4. §. II. E), hogyan foglalta el a trónját Jézus a templomban. Olvastuk ez alkalommal tartott szép példázatait is. Máté azonban itt új példázatokot is mond el, pl. a király fiának menyegzője 22₁—14 stb.

Ekkor tartott a farizeusok ellen két nagy beszédet. (Az egyiket a közönségnek mondja. Ebben arra int, hogy a farizeusok szavait kövessük, de tetteit ne: 23₁—12. A másik beszédében egyenesen a farizeusokhoz fordul, és hét jajt kiált rájuk, képmutatásukért: 23₁₃—39.)

A Jeruzsálem pusztulásáról és a világvégéről szóló beszédekhez pedig oly példázatokot fűz, melyek azt világítják meg, hogy hogyan kell az ítéletet várnunk. Olvasni: az öt bolond és az öt okos szűz (25₁—13); a szolgáknak adott táalentumok (25₁₄—30); a juhok és kecskék (25₃₁—46).

F) Krisztus felkenetése.

(Mt. 26—28).

Krisztus, miután ünnepélyesen bevonult a Dávid királyi városába, és ott elfoglalta királyi trónját a templom megtisztításával: kinszenvedésével, diadalmos halálával és feltámadásával felkenetett örökkévaló királyunkká. E királyi hatalmával rendelte el a keresztség szákramentumát.

A keresztség elrendelése.

(28¹⁸—20).

Halála és feltámadása által felkenetvén Jézus az Isten országának királyává, kiadja a világ evangelizására a parancsot, és szerzi a keresztség szákramentumát:

28¹⁸. És hozzájok menvén Jézus, szóla nekik, mondván:
Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön.

19. Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népeket,
Megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és a
[Szentléleknek nevébe.

2: Tanítván őket, hogy megtartsák mindazt,
amit én parancsoltam néktek:

És íme én ti veletek vagyok minden napon
a világ végezetéig. Ámen.

6. §. Lukács evangéliuma.

Jézus életrajza.

Tartalom: 1. Jézus gyermekkora (1—2); 2. Jézus működésének megkezdése (3—6); 3. Galileai működése (7₁—9₅₀); 4. Jeruzsálembé való készülődése (9₅₁—12); 5. Jeruzsálembé való utazása (13—19₂₇); 6. Nagyheti jeruzsálemi működése (19₂₈—21); 7. Halála, feltámadása és mennybemenetele (22—24).

Lukács Pál apostolnak egyik kedves útitársa volt, akit egyik levelében (Kol 4¹⁴) „a szeretett orvos“-nak nevez. Evangéliumát egy Theofilos nevű kegyelmes úrnak ajánlja. Célja az, hogy elmondjon olyan példázatokat, amelyek a többi evangéliumokban nincsenek benne, pl. az irgalmas samaritánusról (10₂₆—37), a tékozló fiúról (15₁₁—32), a gazdagról

és Lázárról (16¹⁹—31) vagy a farizeusról és publikánusról (18¹¹—14) szóló gyönyörű példázatokat (elolvassni!); de főképen, hogy „eleitől fogva mindenkinek szorgalmasan végére járván“, Jézusnak rendszeres élettörténetét megírja.

1. Jézus gyermekkora: 1—2. Bevezetésül elmondja Lukács Keresztelő János születésének csodálatos történetét. Aztán tér át a Jézus születésére. Gábrriel angyal tudtára adja egy názáreti szűznek, Máriának, hogy a Szent Lélektől fia fog neki születni, és azt Jézusnak nevezi.

Augusztus római császár népszámlálást rendelt el. Erre Mária elment jegyesével, Józseffel Betlehembe beiratkozni. Itt már akkor annyian voltak, hogy nekik csak a város végén egy istállóban jutott hely. Itt született meg Jézus. Születését angyalok hirdették a betlehemi pásztoroknak.

A pásztorok elmentek és megtalálták Máriát és Józsefet: és a kis gyermeket a jászolban.

(Azután jöttek a keleti bölcsek, akiket egy csillag vezetett ide. Mikor meglátták a gyermeket, leborultak előtte, és hódolati ajándékot adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát. (Mt. 21—11).

Nyolc napos korában a Jézus nevet adták neki zsidó szertartás szerint. Negyven napos korában bemutatták érte az első áldozatot a jeruzsálemi templomban. Ekkor áldotta meg az agg Simeon és a kegyes Anna.

(Heródes pedig, aki a keleti bölcsektől értesült Jézus születéséről, mindenütt kerestette őt egész Bethlehemben, hogy

megölessé. De nem találta, mert József álomban megintetvén, elvitte őt Egyiptomba. Heródes ekkor megölette a két évesnél kisebb bethlehemi fiúkat mind, arra számítván, hogy közöttük Jézust is megölik. József aztán csak Heródes halála után tért vissza Egyiptomból, és Názáretben telepedett le (Mt. 212—23.).

Tizenkét éves korában felvitték a jeruzsálemi templomba. Ott olyan mély beszélgetésbe merült az írástudókkal, hogy mikor szülei haza indultak, elmaradt tőlük. Csak az úton vették észre, hogy nincs velök, és visszamenvén, ott találták a templomban, az írástudókkal vitázva. Mikor anyja szeliden megkérdezte: „Gyermek, miért tettél így velünk?“, ő csodálkozva felelt: „Mért hogy kerestetek engem? Nem tudátok, **hogy nekem Atyám dolgaiban kell lennem?**“ Aztán haza ment szüleivel; gyermek- és ifjúkorát engedelmisségben és munkában töltötte, és nevedett testben és bölcsességben, és Isten és emberek előtt való kedvességben (2⁵¹, 52).

2. **Jézus megkezdi működését:** 3—6. Tibérius római császár 15 ik évében lépett fel Keresztelő János a pusztában. Jézus ekkor járt 30 ik évében. Ő is elment Keresztelő Jánoshoz, és megkeresztelkedett a Jordánban. Ekkor a megnyilatkozott égből szó hallatszék: „**Te vagy az én szerelmes Fiam, te benned gyönyörködöm**“. Aztán a sátán negyven napig kísértette. De ő győzött az ige erejével. Ekkor egy galileai körút után hazájába, Názáretbe ment; de mivel a názáretiek nem fogadták be, a Genezáret partján épült szép és gazdag Kapernaumban telepedett le. Innen tett egy újabb kör-

útat Galileában. Itt oly erős lendületet vett munkája, hogy most már szerveznie kellett azt. E végből 12 tanítványt választott ki, akik mindenüvé elkísérték, vagy, ha küldte őket, ők is elmentek kettesével prédikálni és gyógyítani.

3. A munka fejlődése Galileában: 7¹—9⁶⁰. Imént említett körútjáról haza térvén Jézus Kaper-naumba, meggyógyította egy pogány százados szolgáját. Aztán újabb körútra indult, melynek legnevezetesebb eseménye volt a naini ifjú feltámasztása, aminek nagy híre támadt.

Keresztelő János ekkor börtönben volt, és mi-kor ott meghalotta ezt, követeket küldött Jézushoz, hogy kérdezzék meg, ő-e a Mesiás. Jézus azt felelte, hogy ő. De ezt sokan nem hitték, és nagy gyűlö-lettel fordultak Jézus ellen. A világ megoszlott Jé-zus körül: itt volt az ideje a nyílt hitvallásnak. Ek-kor tette Péter az első világos vallástételt, hogy Jé-zus az Isten Krisztusa.

4. Készülődés Jeruzsálembe: 9⁶¹—12. Péter vallástételével eljött az idő, hogy Jézus végrehajtsa legfőbb feladatát: önmaga feláldozását a kereszten. Ezért elhatározta, hogy felmegy Jeruzsálembe. Az egyenes úton, Samarián keresztül indult útnak; de a samaritánusok nem fogadták be. Ekkor egy újabb, nagy szabású evangelizáló körutat rendezett Gali-leában. Hetven tanítványt küldött ki munkára. Azok a legnagyobb sikerről számolnak be neki.

5. Úton Jeruzsálembe: 13—19²⁷. Ez élénk ígehirdetés közben vette a hírt, hogy Pilátus némely

Galileabelieket Jeruzsálemben kivégeztetett; bizonyára, mert a Mesiás ittlétéről beszéltek. Ekkor elindult Jeruzsálembe meghalni. „Mivelhogy nem lehet, hogy próféta Jeruzsálemen kívül vesz-szen el.“ A Jeruzsálemi út szent, félelmetes hangulatban folyt le. A kísérő sokaság szorongó hangulatban várja Jézus diadalát; Ő pedig komolyan beszél az ő haláláról, és arról, hogy az Isten országában való élet önfeláldozás. Tehát jól gondolja meg mindenki, hogy ezt vállalja-e? Aki tornyot akar építeni, előbb olvassa meg pénzét. De azt is hozzá teszi, hogy a mennyei Atya szívesen várja országába a legnagyobb bűnöst is. Ezt a tékozló fiúról szóló példázatával fejezi ki (15¹¹ – 32).

6. **Jeruzsálemben:** 19²⁸—21. Virágvasárnapján érkezik meg Jeruzsálembe. A nép királyt illető hódolattal fogadja. Ez a farizeusokat és papokat csak megerősítette Jézus elleni gonosz szándékukban. Legjobb vitázók vitát kezdenek vele, hogy a nép előtt lecáfolják. De Jézus mindig legyőzi őket. Jellemző, hogy Jézus ez ádáz viták közt is észre vette a szegény özvegyasszony két kis fillérét (21₁₋₄).

Ugyanezen alkalommal, a templomból kijövet, tartotta a világ végéről szóló nagy beszédeit is. Ez volt szerdán.

7. **Jézus halála, feltámadása és mennybemenetele:** 22—24. Csütörtökön este megette tanítványaival a pászka-vacsorát és szerzette az úrvacsora szákramentumát.

Azután tanítványaival szokás szerint kivonult az

Olajfák hegyére. Ott a Getsemáné kertjében vívta utolsó imatusáját: **„Atyám, ha akarod, távoztasd el tőlem e pohárt; mindazáltal ne az én akaratom, hanem a tied legyen!”** (22₄₂).

Mikor imáját elvégezte, akkor megérkeztek a papi főtanács emberei az áruló Judás vezetése alatt. A tanítványok fegyveres ellenállást akartak kifejtteni, de Jézus nem engedte. Önként átadta magát a fegyvereseknek. A papi tanács azon éjjel halálra ítélte őt azzal az indokolással, hogy ott a tanács előtt Isten fiának vallotta magát. A papi tanács másnap, pénteken, ítéletét Pilátus római helytartó elé terjesztette, mert annak kellett megerősíteni. Amit az hosszas vonakodás után meg is tett. Mikor a vesztőhelyre, a Golgotha nevű hegyre vitték, nagy sokaság, különösen sok asszony kísérte és siratta őt.

A Golgothán két gonosztevő között feszítették fel. Az egyik még a kereszten is csúfolta őt. A másik töredelmesen kérte: „Uram, emlékezzél meg rólam, mikor eljössz a te országodban“. Mire Jézus így felelt: **„bizony mondom neked, ma velem leszel a Paradicsomban“**. Déli 12 órától délután 3 óráig sötétség borítá az eget; 3 órakor a templom kárpítja egészen végig ketté hasadt. Ugyanekkor Jézus felkiáltott: **„Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet“**: és meghalt.

Arimathiai József temette el a maga kőbe vájt családi sírboltjába, mely még egészen új volt, építése még nem is volt egészen befejezve. Egy nagy követ hengerítettek a sír szájára.

Vasárnap hajnalban kimentek sírjához azok a szent asszonyok, akik Galileából követték őt. És a követ elhengerítve találták a sír szájáról. Angyali szó fogadta őket: „Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincs itt, hanem feltámadott!”

Ezután még 40 napig (Csel. 1₃) járt a földön; akkor egy csütörtöki nap kivivé tanítványait Bethániáig, és ott szemök láttára felvitették a mennybe.

7. §. János Evangéliuma.

Jézus istensége.

János evangélioma azt mutatja ki, hogy Jézusban az Istennek öröktől fogva való Igéjé lett testté avégre, hogy váltságunkat elvégezze. Erről bizonyosságot tesz mindjárt a bevezetésben (1₁—2₁₁) maga az evangélista, azután Keresztelő János, és meggyőződnek róla a tanítványok is abból, hogy a kánai menyegzőn a vizet borrrá változtatja.

A könyv tartalmának és szerkezetének szemléltetése:

Bevezetés: 1₁—2₁₁.

I. Jézus messiási dicsősége: 2₁₂—10.

A) *Jézus a Mesiás* 2₁₂—4.

B) *Jézus az életnek kenyere* 5—6.

C) *Jézus egy az Atyával* 7—10.

II. Krisztus' diadalmos halála: 11—21.

D) *Jézusnak a halálra való előkészületei* 11—13.

E) *Búcsúbeszédei* 14—17.

F) *Halála és feltámadása* 18—21.

I. Jézus messiási dicsősége.

(Ján. 2₁₂—10).

Jézus az ő messiási dicsőségének teljességét három fokozatban jelenti ki három jeruzsálemi útja alkalmával. A) Első út: Jézus a Mesiás 2₁₂—4; B) második út: Jézus az életnek kenyere 5—6; C) harmadik út: Jézus egy az Atyával 7—10.

A) Jézus a Mesiás.

(Ján. 2₁₂—4).

Első ízben egy husvétii látogatáson volt Jézus Jeruzsálemben, mikor nyilvánvalóvá lett, hogy ő a megígért Mesiás. Ez kitűnik pl. a Nikodémussal és a samáriai asszonnal való beszélgetéseiből.

Nikodemus: 3₁—2₁. Nikodemus, mint aféle előkelő, tanult ember, szégyelt Jézushoz menni, hát éjszaka ment el. Jézust Istentől jött tanítónak mondta. De Jézus nem is engedte kibeszélni, hogy miért jött: mindjárt megmondta neki, mi a baj újjászületés nélkül nem lehet idvezülni.

A samáriai asszony: 4₁—4₂. Jeruzsálemből hazafelé menet Samáriában a Jákób kútjánál ült Jézus, mikor egy samáriai asszony ment oda. Beszédbe eredt vele és mikor az asszonyban bizalom támadt iránta, az azt kérdezte tőle, hogy hol kell az Istent imádni: a Garizim hegyén-e, ahol a samaritánusok mondják, vagy Jeruzsálemben, ahol a zsidók mondják. Jézus erre megmagyarázza, hogy sem ott, sem itt; hanem lélekben és igazságban.

Ebből az asszony megtudja, hogy Jézus a

Mesiás és az egész Síkárt kihívja hozzá. És hisznek benne a pogányok és samaritánusok.

B) Jézus az életnek kenyere.

(Ján. 5—6).

A következő év husvétját szintén Jeruzsálemben töltötte Jézus. Ekkor látott a Bethesda-tavánál egy embert, aki 38 éve feküdt már ott betegen és nem tudott meggyógyulni. Jézus most meggyógyította szavával. Az eset nagy feltűnést keltett és nagy vitára adott okot, mert szombaton történt és a zsidók ezért hibáztatták Jézust. De ő azt felelte, hogy „**az én Atyám mindezideig munkálkodik, én is munkálkodom**“. Ezért még jobban felbőszültek, hogy hogy meri atyjának mondani az Istent. Hazafelé menet történt aztán az ötezrek megvendéglése és a tengeren járás, amiből a tanítványok meglátták, hogy Jézus valóban az Isten fia és **az életnek kenyere**.

C) Jézus egy az Atyával.

(Ján. 7—10).

A következő alkalommal a sátoros ünnepre ment fel Jézus Jeruzsálembé. Mire odaért, akkor ott már nagy viták folytak ő felette. Ő kijelentette, hogy ő a világ világossága (8₁₂), és ezt azzal mutatta ki, hogy meggyógyított egy vakon született embert. Az emiatt támadt vitában továbbá kijelentette, hogy ő a jó pásztor (10₁ sköv. elolvasandó), aki egy az Atyával. „**Én és az Atya egy vagyunk**“ (10₃₀). Amiért a zsidók meg is akarták kövezni.

II. Jézus diadalmos halála.

(Ján. 11–21.)

János evangéliumának második fele Jézus diadalmos halálát írja le és pedig *D)* a halálra való előkészületeit 11–13; *E)* búcsúbeszédeit 14–17; és *F)* halálát és feltámadását 18–21.

D) A halálra való előkészületek.

(11–13).

János a Jézus halálra való készülődésének bevezetésül elmondja Lázár feltámasztásának történetét és ahoz fűzi a halálra való előkészületek elbeszélését.

Lázár feltámasztása : 11. Bethániában, Jeruzsálem tőszomszédságában, volt egy kedves család, Lázár és két nővére, Mária és Mártha. Ezeknél szokta Jézus a munka és az út fátalmait kipihenni, mikor Jeruzsálemben járt. Egyszer ez a Lázár megbetegedett. Nővérei ezt megízenték Jézusnak. Ő erre elhatározta, hogy elmegy hozzájuk. Míg útban volt, meghalt Lázár, el is temették. Mire Jézus odaért, már holtteste is oszlásnak indult. De Jézus mégis feltámasztotta. Ezzel mutatta meg, hogy feltétlen hatalma van a halálon.

A kinszenvedést megelőző dolgok : 12–13. A husvéti ünnepekre Jeruzsálembé özönlő nép a Lázár feltámasztásának hírére Bethániában összetorlódtott és virágvasárnapján együtt vonult be Jézussal Jeruzsálembé. Jézus itt készíti elő tanítványait küszöbön álló halálára. Az utolsó vacsora után meg-

mossa lábaikat, hogy ezzel példát adjon nekik az aláztosságra és a testvéri szolgálatra. Végül a szeretetnek mindig új parancsát köti a szívökre.

„Új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek; amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást.“

„Erről ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok.“

E) Jézus búcsúbeszédei.

(Ján. 14—17).

Ez mindegyik fejezet egy-egy csodálatos szépségű drágagyöngy. A 14. a feltámadás reménységével és a Szent Lélek kitöltetésének ígéretével vigasztal; a 15. a szőlőtő és szőlővesszők hasonlatával arra tanít, hogy nekünk Jézusból kell a jóra való erőt merítenünk; a 16. a Szent Lélek ajándékában a Jézus visszajövetelét ígéri; a 17-ben van végül Jézus főpapi imája, melyben testének feláldozása előtt mindnyájunkat az Úr elé viszen.

F) Jézus halála és feltámadása.

(Ján. 18—21).

Jézus kinszenvedéseit (18—19) és feltámadását (20—21) János is úgy mondja el, mint a többiek, csak néhány eleven új vonással gazdagítja a történeteket. Szép történetet mond el pl. a hitetlen Tamásról (20²⁴—29), mely azzal végződik, hogy Tamás megszegyenülvén hitetlenségében, ily felkiáltással hódol meg Jézus előtt: „Én Uram és én Istenem!“

8. §. Apostolok Cselekedetei.

Lukács az apostolok cselekedeteiről írt könyvét ugyanannak a Theofilusnak ajánlja, akinek evangéliomát is ajánlotta. E könyv azt írja le, hogy a Szent Lélek hogyan segítette rá az apostolokat arra, hogy az evangéliumot elterjessék Jeruzsálemtől Rómáig.

A könyv tartalmának és szerkezetének szemléltetése

I. Péter vezérlete alatt. 1—12.

- A) *A jeruzsálemi gyülekezet: 1—7.*
- B) *Térítői munka a vidéken: 8—12.*

II. Pál vezérlete alatt: 13—28.

- C) *Pál három térítői útja: 13—21¹⁶.*
- D) *Pál fogságba esése: 21¹⁷—28.*

I. Péter vezérlete alatt.

(Csel. 1—12.)

Krisztus Urunk mennybemenetele után Péter lett az apostolok vezetője. Az ő vezetése alatt szerveztetett meg A) az első jeruzsálemi gyülekezet 1—7, és B) a térítői munka a vidéken 8—12.

A) *A jeruzsálemi gyülekezet,*

(Csel. 1—7).

Jézus mennybemenetele után a tanítványok Jeruzsálemben maradtak és a Szent Lélek kitöltetése után megkezdték a térítői munkát. Péter apostol

pünkösti prédikációjára háromezeren tértek meg; és ezzel megalakult az első keresztyén gyülekezet. E gyülekezet életének szép példái a következő történetek.

Péter és János a tanács előtt: 3—4²². Péter és János egyszer meggyógyítottak egy sántát, mondván neki Péter: **„Ezüstöm és aranyam nincsen nekem; hanem amim van, azt adom néked: a názáreti Jézus Krisztus nevében, kelj fel és járj!”** Ezért a papok becsukatták őket és vizsgálatot indítottak ellenük, hogy miféle hatalommal tették ezt? Ők bátran felelték, hogy a megfeszített és feltámasztott Jézus nevének hatalmával. Mert **„nincsen senkiben másban idvesség; mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk.”**

Az apostolok a tanács előtt: 5^{12—33}. Ily bátor vallástétel folytán a jeruzsálemi gyülekezet annyira szaporodott, hogy a papi tanács szükségesnek látta az apostolokat mind bezáratni. De éjjel egy angyal kinyitotta a tömlöc ajtaját és megszabadította őket. Másnap nagy csodálkozással hallották a papok, hogy az apostolok a templomban tanítanak. Rögtön a tanács elé hívták őket és rá akarták venni, hogy a Jézus nevében többé ne tanítsanak. De Péter és az apostolok így feleltek: **„Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek.”** „A mi atyáinknak Istene feltámasztotta Jézust, akit ti fára függesztve megölelétek.” „És mi vagyunk néki bizonyosságai ezen beszédek felől és a Szent Lélek is, kit Isten adott azoknak, akik néki engednek.”

Az első vértanu: 6—7. A jeruzsálemi gyülekezet a szeretet-munkák vezetésére hét diakonust (szolgálattevőt) választott. Ezek között legbuzgóbb volt István, egy Szent Lélekkel teljes férfiú. Ezt a zsidó papi tanács hité miatt különösen üldözőbe vette. István nagy beszédet tartott, melyben határozott bizonyosságot tett Jézusról és a végén azt mondta, hogy a zsidók azokat a prófétákat, akik Jézus eljövetelét hirdették, szintén megölték, mint most Jézust. Ezért a zsidók dühökben megkövezték őt. A reá zuhanó kövek ütései alatt borzasztó kínok között, de boldogan halt meg, mert megnyílt előtte az ég és ő látta Jézust az Istennek jobbján.

B) Térítői munka a vidéken.

(Csel. 8—12).

István megkövezése után a hitetlen zsidók keményen üldözték a hívőket, akik aztán az apostolok kivételével mind elszéledtek a vidéken. És ott nagy sikerrel hirdették az ígét. Samáriában is sokan megtértek. Sőt Péter a pogányok közé is elvitte az ígét. Egy Kornélius nevű pogány százados kérte őt magához; és ő isteni parancsra el is ment és megkeresztelte azt háza népével együtt. Különösen Antiochiában terjedt aztán a hit a pogányok között is.

Az apostolok cselekedeteiről írt könyv második fele (13—28) a Pál apostol viselt dolgaival foglalkozó következő §-ból megismerhető, azért azt külön nem ismertetjük.

9. §. Pál apostol élete.

Pál, családi körben használt nevén Saul, született Cilicia tartományának Tarsus városában Kisázsiában. Szülei rabbinak szánták és Jeruzsálembe a híres Gamálielhez adták iskolába. E mellett akkori szokás szerint mesterséget is tanult, ponyvatakács volt. Jeruzsálemi tanulói alatt történt István vértanú megköveztetése, amit ő is igen nagy tetszéssel szemlélte.

Olyan heves vágy fogta itt el a Jézus követőinek üldözésére, hogy engedélyt kért a papi tanácstól, hogy Damaskusba is elmehessen a hívők összefogdosására. De ezen az úton megjelent neki a feltámadott Jézus (Kr. u. 31-ben) és a pogányok apostolává hívta el őt. Így lett a hívők üldözőjéből egy szempillantás alatt a legnagyobb hittérítő.

Később Antiochiában telepedett le, hol a Jézus követőit először nevezték keresztyéneknek, azaz Krisztus követőknek. Innét indult térítői körútjaira és ide is tért vissza mindig.

Első térítői útját (Csel 13—14) Ciprus szigetén át Kisázsia délkeleti tartományaiba tette és vissza. Ennek végeztével az apostolok 48-ban gyűlést tartottak Jeruzsálemben (Csel 15_{1—34}), melyen megegyeztek, hogy a zsidó térítést a régi apostolok vezetik, a pogánytérítést pedig Pálra bizzák.

Második térítői útjára (Csel 15_{35—18₂₂}) szárazföldi úton indult Sírján át Kisázsiába (Galáciába), onnét áthajózott Macedoniába (Thessakonikába) és Korinthusból aztán hajón tért vissza.

Harmadik térítői útjára (Csel 18₂₃—21₁₆) 52 tavaszán indult és Kisázsian végig Efezusba ment, ahol 2½ évig dolgozott. Egy nagy gyűjtést is rendezett gyülekezetei között a palesztinai keresztyének felsegítésére. Ennek eredményét személyesen vitte hajón Jeruzsálembe. Itt azonban a zsidók felzendültek ellene, úgy hogy csak a római ezredes mentette ki kezükből. Mivel pedig a zsidók mindenféle vádakat emeltek ellene, az ezredes letartóztatta őt, míg ügye tisztázódik.

Pál apostol fogsága. (Csel 21₁₇—28). Jeruzsálemben a rá leselkedő zsidók miatt Pál élete nem volt biztonságban. Ezért a római ezredes Cezáreába küldte őt a helytartóhoz. Itt tartották két évig, 56—57-ben. Ekkor Rómába szállították, mivel ügyét a császárhoz felebbezte. Hosszú és viszontagságos tengeri utazás után 58 tavaszán érkezett meg Rómába. Itt egy katonát adtak mellé őrüln, de máskülönben egészen szabadon mozoghatott. Két évig, tehát Kr. u. 60-ig hirdette itt az igét. A hagyomány szerint Néró császár alatt 63-ben halt vértanui halált.

A tanító könyvek.

Pál levelei.*

10. §. A thesszalonikabeliekhez írt első levél.

Pál a thesszalonikai gyülekezetet második térítői útjában alapította. De oly hirtelen el kellett tá-

* Pál leveleit keletkezési sorrendjükben fargyaljuk, mely eltér a bibliában felmutatott sorrendjüktől.

voznia az új gyülekezetből, hogy sokan azt gondolták, hogy az apostol nem is viseli szíven az ő üdvösségüket, sokan meg nem értették meg a Jézus visszajöveteléről szóló tanítását. Azt gondolták, hogy nem is jön vissza Jézus és nem lesz ítélet. Erre írta Pál ezt a levelét (Korinthusban, 50-ben). Ebben először is (1–3) arról biztosítja olvasóit, hogy ő nagyon is szíven viseli üdvösségüket; azután pedig arról, hogy az Úr visszajön (4–5).

11. §. A thesszalónikabeliekhez írt második levél.

A thesszalónikabeliekhez írt első levelet sokan félreértették. Azt gondolták, hogy ma vagy holnap visszajön az Úr, most már itt a világ vége; és elhagyván foglalkozásukat, elkezdtek dologtalanul, rendetlenül élni. Erre írta Pál ezt a második levelet. Ebben megmagyarázza, hogy a világ vége nem jöhet el addig, míg az Antikrisztus meg nem jelenik (2₆–8). Ennél fogva inti olvasóit, hogy csendes, munkás és jótékony életet éljenek.

12. §. A galáciabeliekhez írt levél.

Pál apostol második térítői útjában alapított Galáciában gyülekezeteket. Akkor a Galaták nagy lelkesedéssel fogadták. Harmadik térítői útjában meglátogatta őket és mindent rendben talált. Alig ért azonban Efézusba, már jöttek Galáciából a hírek, hogy zsidóskodó hamis tanítók léptek fel, akik azzal ijégetik a hívőket, hogy az idvességre nem elég a

hit, hanem cselekedetek is szükségesek. Erre írta Pál sajátkezűleg (rendesen [diktálni szokta leveleit] ezt a levelét (52-ben).

Mindenekelőtt erőteljesen hangsúlyozza, hogy ő az apóstolságot az Úrtól vette, és így amit tanít, az isteni kijelentés (1—2). Ő pedig azt tanította a galatáknak, hogy az idvességet nem lehet cselekedetekkel kiérdemelni, mert azt ingyen kegyelemből adja az Isten a Jézus érdeméért, egyedül a hit által. Aki tehát a saját érdemeire épít, az kirekeszti magát a kegyelemből (3—5₁₂). A jó cselekedetek nem forrásai az idvességnek, hanem gyümölcsei a Szent Léleknek. A bűnök a mieink; a jó cselekedetek a Szent Lélekéi (5₁₃—6).

13. §. A korinthusbeliekhez írt első levél.

Korinthus fényes, gazdag, művelt és erkölcstelen életű város volt Akhájaban. Pál apostol itt második térítői útjában (50 után) másfél évi működésével virágzó gyülekezetet alapított. De mikor eltávozott, akkor sokféle kérdés támadt a hívek között, (pártoskodások, családi tisztaság, házasság kérdése, a pogány bírák előtt való perlekedés, a bálványoknak áldozott hús, a gyülekezeti rendtartás és a feltámadás kérdése) amit magok közt nem tudtak megoldani. Ezek miatt az apostolnak sok keserű harca volt velök. Mikor harmadik térítői útjában Efézusban tartózkodott (52—54-ben), sűrűn kapta a rossz híreket korinthusi jó barátaitól; de egyszer a gyülekezet hiva-

talosan is írt neki: e hírekre és e levélre adott válasz a korintusbeliekhez írt első levél (kelt 53 végén Efezusban).

[Miről szólnak a hírek: 1—6. Pál apostolnak azt vitték hírül jó emberei, hogy pártoskodások törtek ki a hívek közt, hogy némelyek megsértik a családi élet tisztaságát és hogy sokan pogány bírák előtt perlekednek.

A pártoskodások (1—4) abban álltak, hogy egyik ember Pált ismerte el apostolnak, másik az ő ékesszóló barátját Apollóást, harmadik Pétert, a negyedik meg azt mondta, hogy neki Péter sem elég, ő a Krisztus pártján van. Pál ezeket a pártoskodásokat elítéli; mert, úgy mond, építő több lehet, de fundamentum csak egy van, az, amelyet ő vetett meg Korintusban, t. i. a Krisztus. Kéri tehát a híveket, hogy ne szaggassák részekre a Krisztust, hanem építsenek mindnyájan ő reá szeretetben.

Azt, aki a családi élet tisztasága ellen vétett, kikereszti a gyülekezetből; a pogány bírák ellen való perlekedést pedig eltűntja.

Mit ír a gyülekezet: 7—16. Először azt kérdik a korinthusiak hivatalos levelükben, (7) mi jobb, a házasság vagy a nőtlenség? Pál azt feleli, hogy kinek mire adott az Isten kegyelmi ajándékot. Aztán (8—10) azt, hogy a bálványoknak áldozott húst szabad-e megenni? Szabad, ha vele senkit meg nem botránkoztatunk. Aztán (11) azt, hogy az istentiszteleten hogyan kell megjelenni? A férfiaknak fedetlen fővel, az asszonyoknak bekötött fejjel. Az urvacsoráját pedig ékesen, szép renddel kell fevenni, az Úrnak halálát hirdetve, miglen eljövend. A 1123 köv. ben van az ismert urvacsorai szerzetelési ige. Azt is kérdik (12—14), hogy melyik a legnagyobb kegyelmi ajándék? A korinthusiak a nyelvbeszédet tartják annak, mely a prófétálásnak egy alsóbbrendű neme volt. Pál azt mondja, hogy ennél magasabb rendű kegyelmi ajándék a szeretet (a szeretet himnusza: 13).

Végül még azt is kérdezték (15) a korinthusiak, hogy milyen testtel támadunk fel? Felelet: lelki testtel. Ez a hús-vér test nem mehet be az örökkévalóságba: tehát testünknek szellemivé, romolhatatlanná és halhatatlanná kell változnia.

14. §. A korinthusiakhoz írt második levél.

A korinthusiakhoz írt első levélnek nem mindenben engedtek a korinthusiak, sőt a pártoskodások még nagyobbak lettek köztük. Erre könnyhullatások közt írt nekik az apostol egy levelet (mely azonban nem maradt ránk), és az megtette hatását: a korinthusiak megbékéltek Pállal és meghajoltak apostoli tekintélye előtt. Ennek hírére írta Pál ezt a levelet. Ebben (II. Kor. 1—7.) először is örömet fejezi ki a kibékülés felett. Aztán összehasonlítja az ószövetséget az újszövetséggel. E kettő közt az a különbség, ami a betű és a lélek között: „**a betű megöl, a lélek pedig megelevenít**“ (36). Az újszövetségnek egyetlen célja van Krisztus szerelmének ereje által megbékéltetni a világot Istennel. Ennek a megbékéltetésnek a szolgálatára szentelte Pál egész életét. Ezért inti a korinthusiakat is békességre.

A levél középső részében (8—9) a palesztinai szegény keresztyének számára való jó kedvű adakozást köti az olvasók szívére: „**Mert jókedvű adakozót szeret az Isten**“ (97).

A levél utolsó felében (10—13) pedig végigtekint a köztük lefolyt harc keserűségein; és véglegesen kimagyaráz minden félreértést, hogy, mikor majd újból meglátogatja olvasóit, szeretetteljes lehesen találkozásuk.

15. §. A rómabeliekhez írt levél.

Harmadik térítői utjából Pál 54 végén indult haza felé. Ekkor küldte el Korinthusból a rómabeliekhez írt levelét. Úgy tervezte, hogy mikor ott-hon elrendezte dolgait, elmegy Rómába, hogy onnét az egész akkor ismert világon elterjessze az evangéliumot. Ezért ebben a levelében a keresztyén hittannak és erkölcstannak egész summáját összefoglalja, hogy a rómaiakat előre tájékoztassa tudományáról.

A római levél hittana: 1—8. Mivel sem a pogányok, sem a zsidók cselekedeteik által az idvességet nem tudják megszerezni, Isten úgy rendelte, hogy hit által mindenki megszerezhesse azt. Elküldte az ő szent Fiát, Jézust, aki büntelen lévén, a kereszten elszenvedte a mi bűneink büntetését. Az ő érdemeit Isten beszámítja a megtérő bűnösnek, elengedi büntetését, és felszabadítja őt a bűn hatalma alól. Aki hisz, az Jézussal együtt meghal a bűnöknek és új életre támad, hogy Istennek éljen.

Az Isten titka: 9—11. Az Isten a zsidóknak ígérte meg, hogy elküldi a Megváltót. És mikor az eljött, a zsidók nem fogadták el őt, a pogányok meg elfogadták. Ebben Istennek az a titka lett nyilvánvalóvá, mely szerint Ő öröktől fogva elhatározta, hogy idvezíti a világot: és pedig úgy, hogy először a pogányokat veszi fel az idvességbe, azután a zsidókat.

Erkölcstan: 12—16. A római levél erkölcstani alaptétele az, hogy egész életünk Istennek szentelt

áldozat legyen. Ez más szóval azt jelenti, hogy a keresztyén embernek a maga akaratát feláldozva, az Isten akaratát kell cselekedni. Az Isten akaratára pedig a szeretet. Hogy a szeretet a mindennapi életben milyen legyen, arról szól 12°—13.

16. §. A filippibeliekhez irt levél.

A Csel 16_{12–40}-ben olvassuk, hogy Pál apostol hogyan alapított gyülekezetet Filippiben. Az itt lefolyt megkapó, feledhetetlen eseményekből érthetjük, hogy mindig az maradt legkedvesebb gyülekezete. De a filippibeliek is nagyon szerették Pált, jobban, mint bármelyik más gyülekezet tagjai. Útjaiban mindig figyelemmel kísérték, merre jár, felkeresték izene-teikkel, leveleikkel és, ha szükség volt rá, pénzbeli adományaikkal is. Egyszer is, mikor fogságban volt és a ponyvaszövással nem kereshetett, nagyobb pénzadományt küldtek neki. Akkor küldte nekik ezt a levelet, viszonzásul kedvességökért.

Az apostol értesíti olvasóit, hogy az ő fogsága az evangéliumnak előmenetelére lett (1_{12–26}). Azután (1_{27–2}) feltárja előttük Krisztus nagyságát, és a benne való öröme buzdítja őket. Végül (3—4) megköszöni pénzadományukat, amivel fogsága gondjain enyhítettek, és újból meg újból folytonos öröme buzdítja őket az Úrban.

17. §. A Kolossébeliekhez irt levél.

Pál apostol fogságba esése után olyan hamis tanítók léptek fel Kisázsiaiban Kolossé városában,

akik azt tanították, hogy nem a bűnből kell megváltani az embert, hanem a szenvedéstől és nyomorúságtól. És azt mondták, hogy ez alól a természet hatalmasságainak, uraságainak titokzatos megismerése és a testnek megsanyargatása által válthatja meg magát az ember.

Erre Pál azt írja (1—2₃), hogy aki a Krisztusban van, az mindenféle természeti hatalmasságnak felette van. Ne féltsük tehát idvességünket senkitől, hanem adjunk hálát Istennek, hogy Krisztusban megadta váltságunkat. Ne is akarjuk ezt ételek megválogatásával és testsanyargatással megszerezni (2₄—3₄); hanem öldököljük meg magunkban az ó embert, és öltözzük fel az újat (3₅—17). Családok számára kedves tanácsok vannak a „keresztyén házirendben“: (3₁₈—4₁).

18. §. Az efézusbeliekhez írt levél.

A Kolosséból kiinduló tévtanok kezdték az egyházat apró szektákra szaggatni. Ezért Pál az efézusi levelében kifejti (1—3), hogy az egyház az égieket és földieket magába foglaló oszthatatlan egység, melynek feje a Krisztus; tehát (4—6) ebben a hívők a Szent Lélekkel, Krisztussal és Istennel szoros egységben élnek, és így idvességükért nem kell egyebet tenniök, mint azt, hogy az egyházban hozzáadjanak a Krisztushoz és valóban újjászülessenek. Itt is megvan (5₂₂—6₉) a keresztyén házirend. Ebben mondja ki a nagy titkot, hogy az egyház a Krisztus örök menyasszonya (5₂₅—33).

Nagyon szép az Isten teljes harci felszerelésének leírása (6₁₃–20).

19. §. A Filemonhoz írt levél.

Filemon jómodú kolosséi polgár volt. Pál apostol térítette meg (19 v.). Ettől kezdve jó barátok lettek. Ennek a Filemonnak egyszer megszökött egy rabszolgája, aki aztán valahogy összetalálkozott Pállal, aki akkor fogságban volt. Pál szívére beszélt neki, és az megtért. Akkor aztán visszaküldte őt gazdájához, akinek azt írja e levélben, hogy fogadja vissza megszökött szolgáját, de immár ne úgy, mint rabszolgát, hanem úgy, mint testvérét az Urban.

A filippibeli, kolosséi, efezusi és Filemonhoz írt leveleket Pál valamelyik fogságában írta (Cezáreában vagy Rómában, esetleg Efezusban.) A három utóbbit egyszerre írta és egyszerre küldötte el.

20. §. A Timotheushoz írt első levél.

Timotheus Pál apostolnak igen kedves tanítványa, később igen használható munkatársa volt. Pál többször magával vitte térítői útjára, végül Efezusban hagyta a tiszta hit védelmezésére. E levelében is (mindjárt az 1-ső fejezetben) azt köti szívére, hogy az evangélium tisztaságát az idegen tanokkal szemben megvédelmezze; majd (a 2-ikban) részletes utasításokat ad az istentiszteletre, és (a 3-ikban) az egyházszervezetre nézve; végül (a 4–6-ikban) bölcs tanácsokat a gyülekezet pásztori gondozására.

[Könyv nélkül megtanulandó versek: 1₁₅₋₁₇; 2₁₋₆; 3₁₋₁₆; 4₈; 6₁₅₋₁₆.

Tanulságos a 6₃₋₁₂, melyben a hamis tanítókkal és világias gondolkozású emberekkel szemben az „Isten emberét“ jellemzi.]

21. §. A Timotheushoz írt második levél.

E levélben búcsúzik Pál apostol az ő kedves tanítványától. Hívja őt magához, hogy látogassa meg még egyszer, utoljára. De mivel nem bizonyos benne, hogy megéri-e e látogatást, levélben mondja el neki, ami szívéen fekszik. Kéri őt, hogy tartsa meg híven mind azokat, amikre őt eddig intette és tanította. [Könyv nélkül megtanulandó versek: 1₇; 2_{5, 11-13, 22}; 3₁₂; 4_{1-8, 18}. Különösen a keresztyén hit tanaihoz és főképen a Szentíráshoz való ragaszkodásra int 3₁₆₋₁₇.]

22. §. A Titushoz írt levél.

Titus pogány szülőktől származott; Pál apostol térítette meg első térítői útján. Attól kezdve többször megbízta fontos küldetésekkel. A hagyomány szerint utóbb krétai püspök lett. Pál apostol azért írta neki e levelet, hogy tanácsokat adjon a gyülekezetek szervezésére (1 fejezet); a hívek pásztori gondozására (2 fejezet), és arra (3 fejezet), hogy a világi hatóságokkal s általában a világgal szemben milyen magatartásra intse Titus a hiveket.

[Könyv nélkül megtanulni 1₁₅; 2₁₄; 3₁₋₂.]

23. §. A Zsidókhöz irt levél.

E levél írója Pál apostolnak valamelyik jeles tanítványa lehetett, mert gondolkozása hasonlít Páléhoz. Az ó szövetségi vallást összehasonlítja az új-szövetségivel, és kimutatja, hogy amaz csak a ki-ábrázolás; emez pedig a valóság.

A levél alapgondolata az, hogy Isten végleges üdvkijelentése Jézusban jelent meg, aki nekünk egyszeri áldozatával örök váltságot szerzett, ragaszkodjunk azért a róla való vallástételhez, hogy megmaradjunk a kegyelemben. [Megtanulandó versek: 4_{12.14-16}; 7₂₆; 9₂₇; 12₁₁; 13_{7-9.14.16.17}. Különösen szép a hit dicshimnusa a 11-ik fejezetben.]

A levél tartalmát és szerkezetét szemléltesse a következő táblázat:

I. Hittan: 1—10₁₈.

A Krisztus hármassága.

A) A Krisztus prófétai tiszte: 1—4₁₃.

B) A Krisztus főpapi tiszte: 4₁₄₋₇.

C) A Krisztus királyi tiszte: 8—10₁₈.

II. Erkölcsstan: 10₁₉₋₁₃.

Mivel Jézus örökre megszerezte üdvösségünket, járuljunk hozzá

D) hittel 10₁₉₋₁₂₃;

E) tiszta szívvvel 12₄₋₁₇; és

F) reménységgel 12₁₈₋₂₉.

G) Befejezés 13.

A katolikus levelek.

24. §. Jakab apostolnak közönséges levele.

Jakab levele a szétszórtságban élő zsidókból lett keresztyénekhez szól. Célja az, hogy a már eler nyedt, élettelen szájhitet ismét eleven és tettekben nyilvánuló szívbeli hitté tegye. Ezért igen eleven, elmés és gyakorlatias modorban arra inti olvasóit, hogy ne csak igehallgatók legyenek, hanem törvénycselekvők is; mert Jézus visszajövele közel van, „bíró áll az ajtó előtt.”

Megtanulandó versek: 1₁₂. 16--27; 2₈; 3₁₋₁₀. 16--17. 18; 4₄. 7. 8. 17; 5₁₋₉. 13.

25. §. Péter apostolnak közönséges első levele.

Péter első levele egy általános keresztyén-üldözés alatt iratott a kisázsiai keresztyénekhez. Célja, hogy az olvasókat az üldözések között a keresztyén üdv nagyságával vigasztalja és a Krisztus visszajövetelével bátorítsa. E végből szól a keresztyén üdvről (1—2₁₀), életmódról (2₁₁—3₁₂), ennek áldásairól (3₁₃—4₆) és a gyülekezeti életről (4₇—5₅).

26. §. Péter apostolnak közönséges második levele.

A Kr. u. 2-ik században egy erkölcstelen és hitetlen szekta kapott lábra, mely a Krisztus visszajövetelét és az ítélet napját tagadta és ennél fogva

laza erkölcsi életet élt. Péter második levele ezek ellen védi a tiszta keresztyén hitet. Abból indul ki, hogy a keresztyének a kegyes élet folytatására elégséges lelki ajándékot nyertek; ennél fogva arra inti őket, hogy a Krisztus idvességes várása mellett álljanak meg a hamis tanítókkal szemben. A késelelem azért van, mert az Úr türelmesen vár még a bűnösök megtérésére.

27. §. János apostolnak közönséges első levele.

János apostol az ő első levelében mint szem- és fültanú arról tesz bizonyosságot, hogy az örökélet szemmel láthatólag és kézzel foghatólag nyilvánvalóvá lett Jézusban.

Három főgondolatot köt különösen a szivünkre, u. m.

Az Isten világosság (1₃—2₁₇), tehát nekünk a bűntől tisztáknak kell lennünk.

Az Isten igazság (2₁₈—3₂₄), tehát nekünk is igazaknak kell lennünk.

Az Isten szeretet (4₁—5₁₂), tehát nekünk is szeretnünk kell őt és felebarátainkat.

[E levél még a bölcsek elől is elrejtett mélységei mellett is, különösen alkalmas bibliai olvasmány az ifjuság számára.

Megtanulandó versek: 2₁—3. 15—17; 3₁—5. 15—18; 4₁—8. 10—16. 19—20; 5₁—4. 12.]

28. §. János apostolnak közönséges második levele.

János második levelét a „presbiter“ írja a „ki-választott úrnőnek“ (az egyháznak, mint az Úr hit-
vesének) és „az ő gyermekeinek“ (az egyháztagok-
nak). Inti őket, hogy maradjanak meg a szeretetben
és igazságban, és óvakodjanak a hamis tanítóktól.

29. §. János apostolnak közönséges harmadik levele.

Ezt ugyanaz a presbiter írta, aki az előbbit.
Gáncsolja azokat, akik a gyülekezetekben az utazó
evangelistákat nem akarják befogadni; ellenben dicséri
azokat, akik az ilyeneket befogadják házaikba.

30. §. Júdás apostolnak közön- séges levele.

Júdás levele azok ellen a hamis tanítók ellen
szól, akik ellen Péter második levele. Ezek tagadták
az ítélet napját, tisztátalan erkölcsi életet éltek. Tani-
tásaikkal szemben Júdás ószövetségi példákkal bizo-
nyítja, hogy az ítéletet Isten el nem engedi.

A hamis tanítókkal szemben a szentséges hitben
való megállásra azzal buzdítja olvasóit, hogy az
apostolok előre megmondották, hogy az utolsó idők-
ben ilyen csúfolódók fognak majd támadni.

A prófétai könyv.

31. §. János apostolnak mennyei jelenésekről való könyve.

A mennyei jelenések könyve Néró császár korában iratott nehéz szenvedések idején vigasztalásul a hiveknek. Az őskeresztyénség hittana ez a könyv, mely az utolsó ítéletet írja le ragyogó látomásokban. Az üldöztetések és szenvedések között azzal vigasztalja a hívőket, hogy ez a világ elmúlik és az Istenországa szemmel látható formában el fog jönni. Nehezen érthető képekben, de egész világosan és határozottan azt tanítja, hogy Jézusnak mindeneket legyőző hatalma van. Minden összetörik és megsemmisül, ami neki ellene áll: Ő pedig híven teljesíteni fogja mind azt, amit megígért azoknak, akiket vérével megváltott.

A könyv szerkezetének szemléltetése:

I. A jelen világ feletti ítélet kihirdetése.

(Jel. 1—11.)

1. A hét levél: 1—3.
2. A hét pecsét: 4—7.
3. A hét kürt: 8—11.

II. Istenországának (az új világnak) szemmel látható eljövetele.

(Jel. 12—22).

1. A küzdő és a diadalmas egyház: 12—16.

A) *A küzdő egyház és három ellensége*: 12—13.

- a) A Sátán: 12₁—18.
- b) Az Antikrisztus: 13₁—10.
- c) A hamis próféta: 13₁₁—18.

B) *A diadalmas egyház: Jézus megjelenik a 144 ezerek élén*: 14—16.

- a) Három angyal megtérésre int.: 14₁—13.
- b) Az ítélet három jele: sarló, szüretelőzés, borsajtó: 14₁₄—20
- c) A harag hét csészéje: 15—16.

2. A jelen világ összeomlása és az új ég és új föld: 17—22.

A) *A jelen világ összeomlása*: 17—20.

- a) Babel eleste: 17₁—19₁₀.
- b) Az ezer éves országlás: 19₁₁—20₆.
- c) Góg és Mágog legyőzése; a halál halála: 20₇—18.

B) *Az új ég és új föld*: 21—22.

- a) Az Isten sátora: 21₁—8.
- b) Az új Jeruzsálem: 21₉—27.
- c) Az életnek vize: 22₁—5

Befejezés: 22₆—21.

A négy evangélium elmondja, hogy Jézus hogyan szerezte meg a mi idvességünket. Az apostolok cselekedeteiről írott könyv elmondja, hogy ez az idvesség hogyan áradt el az akkor ismert egész világon. Az apostoli levelek kifejtik, hogy ebben az idvességben egyedül a hit által lehet részesülni. A

mennyei jelenésekről írt könyv pedig feltárja, hogy ez a hit mindent legyőző diadal.

A mi bibliánk az ég és föld teremtésének történetével kezdődik; és az új ég és új föld dicsőségének látomásával végződik. A mi hitünk világ-megváltó diadal.

Függelék.

32. §. Palesztina földleirása.

Palesztina határai északon a Libánon és Hermon hegységek, nyugaton a Földközi tenger, délen a Szinai félsziget, keleten az arab puszta. Itt volt hajdan Kanaán országa.

Nevezetesebb vizei: a Hulé vagy Mérom tava, a Genezáret tava és a Holttenger; a Jordán folyó, mely e tavakat összeköti egymással és mellékfolyói, melyek közül a legnevezetesebb a Kerit és a Jabbók. A Földközi tengerbe ömlik a Kison pataka és a Kisjordán (ma Vádi Szelman), a Holttengerbe az Arnon folyócska.

Hegyei és völgyei: A Jordán és a Földközi tenger között húzódik Palesztina fő hegylánca (Galileai hegyvidék, Samáriai hegyvidék, Ebal és Garizim hegye, Efraim hegye és a Judai hegyvidék); nevezetesebb hegyei a Tábor, Gilboa, Kármel, továbbá a Sion, Moria és az Olajfák hegye. Nevezetesebb völgyei az Akkói síkság és a Jezréel völgye, továbbá a Sáron és a Seféla.

Városai: Dán, Cezárea, Filippi, Kána, Názáret, Nain, Samária, Izráel országának egykor fővárosa, továbbá Sikem, Siló és Béthel, fontos istentiszteleti helyek; Jeruzsálem, Bethánia, Bethlehem és Beerseba. Joppé kikötőváros. Jézus korában virágzóak voltak: Betsajda, Korazin, Kapernaum, (zsinagógájának romjai ma is láthatók), Magdala, Jerikó; a Tizváros (az országban szétszórva fekvő tiz város köteléke) és Tiberiás, mely arról nevezetes, hogy Jézus soha sem járt benne, noha utjába esett volna.

Politikai felosztása: A honfoglalás után Izráel fiai között 12 kis tartományra volt osztva a Jákob fiainak tizenkét törzse szerint. Dávid és Salamon alatt egy ország volt; Salamon után kettő, u. m. északon Efraim, vagy Izráel országa, melyben tiz törzs foglaltatott; és délen Juda országa, vagy Zsidóország, melyben két törzs volt. Jézus korában a római császárok több fejedelemségre osztották, melyek között a fők: Judea, Samária, Galilea és Pérea.

33. §. Izráel és Júda története.

Jákob fiai Kr. e. 1500 körül kezdtek Kánaánba betelepülni. Eleinte a betelepült törzsek egymástól függetlenül éltek a birák vezetése alatt. Ez a **birák kora** (2 - 300 évig tartott). Saul Kr. e. 1030 körül az északi tiz törzsből megalapította Izráel országát. 1010-ben pedig Dávid a déli két törzsből Juda országát. Saul halála után ez a két ország egyesült Dávid uralma alatt. Egy maradt Salamon idejében is, de az ő halála után, Kr. e. 933-ban újból ketté vált.

Izrael királyai többnyire idegen országokra támaszkodtak, és idegen vallásokhoz hajoltak. Így a hirhedt Akháb (876—855) bevitte Izráelbe a feníciai vallást (Baál isten). Ez ellen küzdött Illyés és Elizeus. És e miatt írtotta ki Jéhu (843—816) Akháb egész házát. A Jéhu házából származott Izráel legnagyobb királya II. Jeroboám (785—745), aki hatalma alá hajtotta Júdat is. (Ekkor Azariás, majd Jótám uralkodott Júdában). De utódai alatt egyre gyengült az ország, végre Kr. e. 722-ben az asszirok fogságába jutott.

Juda országa ekkor felszabadult Izráel hatalma alól, de az asszir király főhatósága alá került. Ez időben Akház (735—720) és Ezékiás (720—692) voltak Júda királyai. Ő utánok Manassé (692—638) és Ámon (638—637) az asszir vallásra térítette az országot. Jósiás (637—607) volt az a jeles király, aki népét visszatérítette az Úrhoz 622-ben ósia reformja).

Asszírria hatalmából Babylonia hatalmába került Júda országa Krisztus előtt 604-ben, 586-ban pedig a babyloni fogságba. Innét Cyrus persa király szabadította ki őket 538-ban. A persa hatalom alól Kr. e. 301-ben a Nagy Sándor után maradt egyptomi görög királyság, innét pedig Kr. e. 198-ban a szir-görög királyság hatalmába kerültek. Innét a Makkabaeus papi család szabadította ki őket Antiochus Epiphanes (Kr. e. 175—164) szir-görög király ellen indított szabadságharcával. A Makkabaeus ház uralkodása alatt alakult meg a farizeusok (elkülönültek) hitbuzgó-, és a sadduceusok (Cádók

Dávid korabeli főpapot követők) közönyös főuri pártja.

Kr. e. 63-ban római hatalom alá jutott Zsidóország, és a Makkabaeusok trónját rövidesen **Heródes** foglalta el, aki Kr. e. 37 Kr. u. 4-ig uralkodott. Ő alatta alakult meg a farizeusok közül kivált **zelóták** (hevesek) pártja, és akkor tűnnek fel a kegyes **esszé-nusok** (zsidóul *chaszídím*) is. Az ő halála után fiai között négy részre osztotta az országot Augustus római császár, u. m. Judea, Samária, Galilea és Pérea.

A Heródeseket is, a rómaiakat is a zsidók nagyon gyűlölték. A rómaiak ellen három nagy szabadságharcot vívtak, melyek vége mindig leveretés lett. Az első Kr. u. 7-ben volt (ekkor lehetett Jézus úgy 11 éves); a másikat Kr. u. 70-ben verték le, mikor a templomot is lepusztították; a harmadikat Kr. u. 135-ben, amikor Hadrián római császár a zsidókat hazájukból szerte szórta, Jeruzsálemnek még a nevét is eltörölte és onnét minden zsidót kitiltott.

34. §. A kánon története.

A Mózes öt könyvében levő történetek közül a legrégebbi öt történeteket Kr. e. a 9-ik és 8-ik században foglalták írásba a próféták. Ekkor kezdték a törvényeket is írásba foglalni, és 622-ben már készen volt a Mózes ötödik könyve. Ezt nemsokára össze szerkesztették az öt történetekkel és ez lett Izrael első szentkönyve. A babyloni fogság után 444—433 közt készült el a Mózes öt könyve, amit a zsidók

Thórának (tan, törvény) neveztek és hitük és cselekedeteik legfőbb zsinormértékéül tartottak.

Ehez csatolták később a történeti könyveket Kr. e. 250—200 között, majd a tanítói könyveket még későbbben; de Jézus korában már készen volt az egész ó-szövetség.

Jézus eljövételével az ó-szövetségi ígéretek beteljesedtek. Erről a beteljesedésről is irtak könyveket a szentemberek. Így állt elő az ó-szövetség mellett az új-szövetségi szentiratok gyűjteménye, melyben Istennek végleges kijelentése foglaltatik. Ebbe legelőször az evangéliumokat vették fel, azután az apostolok cselekedeteiről írt könyvet, majd az apostoli leveleket, legvégül a Jelenések Könyvét.

Az új-szövetségi szentiratok mai számát véglegesen Athanasius alexandriai püspök állapította meg 367-ben. Az apostoli eredetű, Szent Lélektől ihletet iratok gyűjteményét nevezte Kánonnak (mérővessző); a többieket ezektől külön választva titkos, homályos eredetűeknek: apokrifusoknak. Mi reformátusok csak a kanonikus könyveket fogadjuk el hitünk és cselekedeteink zsinormértékéül.

35. §. Az apokrifus könyvek.

Apokrifus könyvek vannak úgy az ó-, mint az új-szövetség mellett. Az ó-szövetségi apokrifusok bölcsmondások, regények, történeti könyvek, némely bibliai könyvekhez írt toldalékok és tanító könyvek.

A legértékesebbek a zsidó bölcsmondások gyűjteményei, u. m.:

Sirák (Szira = Páncél) Jézus könyve, amelyben nagyon szép példabeszédek vannak.

Salamon Bölcsesége, vagy a Bölcsesség könyve, mely szintén példabeszéd gyűjtemény. Érdekesen állítja szembe az igazakat és istentelenekeket.

Regény kettő van: a Tóbit könyve és a Judit könyve.

A Tóbit könyve egy kegyes ember¹ nehéz megpróbáltatását, tüdő hitét és szerencsés végét adja elő nagyon mesés és babonás történetekben.

Judit könyve egy zsidó nő hőstettéről szól, aki csellel levágja Nabugodonozor vezérének, Holofernesnek fejét, és így szabadítja meg népét a halálos veszedelemből.

Történeti könyvek a Makkabeusok három könyve és Ezsdrás harmadik könyve.

A Makkabeusok könyvei a Makkabeusok harcairól mondanak el sok érdekes történetet és sok mesét.

Ezsdrás harmadik könyve zsidó istentiszteleti történeteket mond el Jósia királytól Ezsdrásig.

Toldalékok vannak a következő bibliai könyvekhez:

Eszter könyvéhez, a bibliai elbeszélések kiszínezései.

Dániel könyvéhez három toldalék, u. m. 1) Azariás imája és a három férfiú éneke a tüzes kemencében; 2) Zsuzsánna regénye (Dániel megmenti a szép asszony becsületét); és 3) a Bél és Sárkány (a babyloniak hamis istenének leleplezése).

A Krónika második könyve 33. rész 18., 19. verséhez toldalék: Manassé könyörgése.

Tanító könyvek a Bárúk könyve és Jeremiás levele.

Bárúk könyvében kegyes elmélkedések, predikációtöredékek és énekek vannak, főképp Isten igazságosságáról és a nép bűneiről.

Jeremiás levele a bálványok semmiségéről és a bálványimádás gonosz haszontalanságáról szól.

Az új-szövetségi apokrifusok közt vannak evangéliumok, cselekedetek könyvei, levelek és jelenések könyvei.

Evangéliumok: a Héber-evangélium, az Egyiptomi evangélium és a Péter evangéliuma. Jézus életéből mondanak el kedves, szép, de néha nagyon meseszerű történeteket. Ezeken kívül maradt ránk Jézus ismeretlen mondásainak egy töredékes gyűjteménye ismeretlen szerzőtől.

Cselekedetek könyve sok maradt ránk, így Pál-, Péter-, János-, András-, Tamás- cselekedetei, stb. Mind egyházon kívüli (gnosticus) íróktól.

Levelek. A római Kelemen első levele. Domitján császár üldözései alatt iratott. A római gyűlekezet szól benne az olvasókhoz.

Több levele maradt fenn Ignatius antiochiai püspöknek.

Polykarp szmirnai püspök levele a filippibeliekhez az igazságosságról szól.

Barnabás levele: az ó-szövetség igaz megértéséről, és a világosság és sötétség útjáról.

Ide sorozható még a Tizenkét apostol tanítása (Didaché) a helyes keresztyén életéről és istentiszteletéről (keresztség, böjt, ima, úrvacsora); továbbá Péternek a pogányokhoz intézett prédikációi (töredék).

Jelenések könyvei: Hermas Pásztorja és Péter jelenések könyve.

36. §. A bibliában előforduló mértékek és pénzek.

1. Hosszmértékek.

Pálca	1				= 3·162 (2·7) méter
Sing	6	1			{ kicsiny = 45·0 cm
					{ nagy sing = 52·7
Arasz	12	6	1		= 26 35 (22·5)
Tenyér	36	18	3	1	= 8·78 (7·5)
Ujj	144	72	12	4	1 = 2·2 (1·9) „

Távolsági mértékek.

Futamat (stádium) = 184·8 méter.

Szombatnapi járóföld = 5—6 futamat, = 925—1100 m.

Római mértföld = 8 futamat = 1478·7 méter.

Egy napi út = 150—180 futamat = 27—33 kilométer.

Területmérték.

Egy hold körülbelül akkora terület, amekkorát egy nap alatt egy ekével fel lehet szántani.

2. Ürmértékek.

Szemes eleség mérésére.

Khómer vagy kór	1				= 364 4 lit.
Letek	2	1			= 182·2 „

Efa	10	5	1	=	36·44		
Szeah	30	15	3	1	= 12·15		
Ómer (gómer)	}	100	50	10	3·3	1	= 3·64
Isszáron		180	90	18	6	1·21	= 2 02

Külön megjegyzendők.

Véka (Mt 5₁₅) = 8·754 liter.

Metréta (Jn 2₆) = 39·39 liter.

Mérce (Mt 13₃₃) = 12·15 liter (= 1 szeáh).

Mérce (Ján. jel. 6₆) = 1·094 liter (choinix).

Folyadék mértékek.

Bát	1			=	36·44 liter.
Hin	6	1		=	6·07
Log	72	12	1	=	0 50

3. Súlymértékek.

Kikkár (talentom) = 58·944 (49·11) kilogramm.

Mina = 982·4 (818·5) gramm.

Siklus = 16·37 gramm.

Beka = 8·18 gramm.

Géra = 0·82 gramm.

Font (Ján. 12₃; litra) = 8·41 gramm.

4. Pénzek.

Az ó-szövetségben.

1 arany tálentom = 162,000 arany leu.

1 ezüst tálentom = 9,000

1 arany mina = 2,700

1 ezüst mina = 150

1 arany siklus = 54

1 ezüst siklus = 3

1 agora, géra vagy keszita = 15 arany bánú.

Az új-szövetségben.

- 1 talentom = 4860 arany leu.
 1 mina (vagy gira) = 81 arany leu.
 1 státer = 3·25 arany leu.
 1 drakma vagy dinár = 0·81 arany leu (Károli: „péNZ“).
 1 ász vagy asszarion = 0·05 arany leu (Károli: „fillér“
 v. „kis fillér“).
 1 quadrans (Károli: „negyedrésZ péNZ“) = 0·125
 arany leu.
 1 lepton (Károli: „kis fillér“ vagy „fillér“) = 0·063
 arany leu.
 Mát. 26₁₅-ben az „ezüst péNZ“ alatt valószínűleg
 ezüst siklust kell érteni.

37. §. A zsidók időszámítása.

Az év 12 holdhónapra volt osztva (= 354 nap).
 A hónapokat újholdtól újholdig számították (ami a
 mi időszámításunk szerinti hónapoknak körülbelül
 a közepére esik). Egy hónapban 28 – 30 nap volt.
 Amivel így kevesebb nap volt egy évben 365-nél,
 azt úgy pótolták ki, hogy bizonyos évközökben az
 utolsó hónapot megismételték, vagyis szökő hónapot
 toldottak be. Az évet régebben ősszel (Tisri hónap-
 ban) kezdték, később, az Egyiptomból való kiszaba-
 dulás emlékére tavasszal (Abib hóban).

Hónapjaik a következők: 1. NisZán, 2. Ijjár,
 3. Szíván, 4. Tammuz, 5. Ab, 6. Elul, 7. Tisri,
 8. Márkesván, 9. Kiszlév, 10. Tébet, 11. Sebát,
 12. Adár.

A napokat estétől estéig számították, és mind az éjszakát, mind a nappalt 12—12 órára osztották. Este beálltával volt 1 óra, az éj végén 12 óra, napfelköltével lett reggeli 1 óra, délben 6 óra, este nyugtakor 12 óra.

TARTALOM.

I. Az ó-szövetség ismertetése. A középiskolák I. oszt. számára.

	Lapszám
Előljáró beszéd --- -- --	5
1. §. A kijelentés és a biblia--- -- --	8
2. §. Az ó-szövetség beosztása	9

I. Történeti könyvek.

3. §. Mózes első könyve	9
4. §. Mózes második könyve	14
5. §. Mózes harmadik könyve	15
6. §. Mózes negyedik könyve	16
7. §. Mózes ötödik könyve	17
8. §. Jósué könyve	17
9. §. A Bírák könyve --- --	18
10. §. Rúth könyve ---	18
11. §. Sámuel első könyve---	19
12. §. Sámuel második könyve	20
13. §. A Királyok első könyve--- --	21
14. §. A Királyok második könyve	22
15. §. A Krónika két könyve	24
16. §. Ezsdrás könyve	25
17. §. Nehémiás könyve	26
18. §. Eszter könyve	26

II Tanító könyvek.

19. §. Jób könyve	27
20. §. A Zsoltárok könyve---	28
21. §. A példabeszédek könyve	29
22. §. A Prédikátor könyve ---	32
23. §. Az Énekek Éneke --- -- -- -- -- -- -- --	33

A prófétai könyvek.

	Lapszám
24. §. Ámós próféta --- --	33
25. §. Hóseás próféta	34
26. §. Ésaías ---	35
27. §. Mikeás próféta	36
28. §. Sofonias próféta --- --	36
29. §. Náhúm próféta --- --	37
30. §. Jeremiás próféta ---	37
31. §. Jeremiás siralmai	39
32. §. Ezékiel próféta -- ---	39
33. §. A második, vagy babyloniai Ésaías	40
34. §. Aggeus próféta könyve --- --	40
35. §. Zakariás --- --	41
36. §. Malakiás próféta --- --	41
37. §. Harmadik és negyedik Ésaías	42
38. §. Habakuk próféta	43
39. §. Jónás próféta könyve ---	43
40. §. Dániel könyve ---	44
41. §. Abdias könyve ---	45
42. §. Jól próféta	45

II. Az újszövetség ismertetése. A középiskolák II. oszt. számára.

1. §. Jézus útja --- -- --	46
2. §. Az újszövetségi könyvek	47

A történeti könyvek.

3. §. A négy evangéliumról általában	48
4. §. Márk evangéliuma ---	49
5. §. Máté evangéliuma ---	58
6. §. Lukács evangéliuma	67
7. §. János Evangéliuma	73
8. §. Apostolok cselekedetei	78
9. §. Pál apostol élete	81

A tanító könyvek.

10. §. A thesszalonikabeliekhez írt első levél --- --	82
11. §. A thesszalonikabeliekhez írt második levél --- --	83
12. §. A galáciabeliekhez írt levél --- --	83
13. §. A korinthusbeliekhez írt első levél --- --	84
14. §. A korinthusiakhoz írt második levél --- --- ---	86

	Lapszám.
15. §. A rómaibeliekhez irt levél — —	87
16. §. A filippibeliekhez irt levél — — — —	88
17. §. A Kolossébeliekhez irt levél — — — —	88
18. §. Az efézusbeliekhez irt levél — — — —	89
19. §. A Filemonhoz irt levél — — — —	90
20. §. A Timotheushoz irt első levél--- --- --- ---	90
21. §. A Timotheushoz irt második levél — — — —	91
22. §. A Titushoz irt levél — — — —	91
23. §. A Zsidókhöz irt levél — — — —	92.

A katholikus levelek.

24. §. Jakab apostolnak közönséges levele — —	93
25. §. Péter apostolnak közönséges első levele — —	93
26. §. Péter apostolnak közönséges második levele --- ---	93
27. §. János apostol közönséges első levele — —	94
28. §. János apostolnak közönséges második levele --- ---	95
29. §. János apostolnak közönséges harmadik levele — —	95
30. §. Júdás apostolnak közönséges levele — —	95

A prófétai könyv.

31. §. János apostolnak mennyei jelenésekről való könyve	96
--	----

Függelék.

32. §. Palesztina földleirása — —	99
33. §. Izráel és Juda története--- ---	100
34. §. A kánon története — — — —	102
35. §. Az apokrifus könyvek — — — —	103
36. §. A bibliában előforduló mértékek és pénzek	106
37. §. A zsidók időszaámítása — — — —	108

